

Domstolkommisjonen

Vedlegg til NOU 2020: 11

1	DATAGRUNNLAG	4
1.1	Saksstatistikk	4
1.2	Domstolenes regnskaper	4
2	PRODUKTIVITETEN TIL DOMMERE OG DOMMERFULLMEKTIGER	5
2.1	Formål med analysen	5
2.2	Data og metode	5
2.3	Resultater	7
3	ØKONOMISKE VIRKNINGER AV ENDRINGER I DOMMERFULLMEKTIGORDNINGEN	8
3.1	Innledning	8
3.2	Flertallets forslag	8
3.3	Mindretallets forslag	9
4	PROSESSREGLER OG TIDSBRUK I TVISTESAKER	11
4.1	Formål med analysen	11
4.2	Data og metode	11
4.3	Resultater	14
5	TIDSBRUK I LAGMANNSRETTE	15
5.1	Datagrunnlag og metode	15
5.2	Resultater	16
5.3	Tidsbruk i lagmannsretten sammenliknet med tingretten	17
5.3.1	Formål og metode	17
5.3.2	Resultater	17
6	ØKONOMISKE VIRKNINGER AV ENDRINGER I ANKEORDNINGEN	19
6.1	Innledning	19
6.2	Teknisk fremstilling av metode	20
6.2.1	Innledning	20
6.2.2	Bemanningskostnader	20
6.2.3	Utgifter til advokat, tolk og sakkyndig	24

6.2.4	Tidskostnader	27
6.3	Oppsummering av resultater	28
6.3.1	Bemanningskostnader	28
6.3.2	Utgifter til advokat, tolk og sakkyndig	30
6.3.3	Tidskostnader	31
6.3.4	Oppsummering	32
7	ANALYSE AV SAKSKOSTNADER	33
7.1	Utvikling i tingrettene	33
7.1.1	Metode	33
7.1.2	Resultater	33
7.2	Utvikling i lagmannsrettene og Høyesterett	39
7.2.1	Metode	39
7.2.2	Resultater	39
7.3	Evaluering av tvisteloven	42
8	KARTLEGGING AV RETTSOMRÅDER	44
8.1	Tvistesaksanalyse	44
8.2	Kategorisering av offentligrettslige og privatrettslige tvister	44
9	KATEGORISERING AV SAKER OG OPPGAVER	46
10	DESKRIPTIV STATISTIKK	47
10.1	Fordeling av tvistesum i tingrettene	47
10.2	Ankefrekvenser	53
10.2.1	Dommere og dommerfullmektiger	53
10.2.2	Utviklingstrekk, 2009–2018	54
10.2.3	Straffesaker i tingrettene	55
10.2.4	Tvistesaker i tingrettene	57
10.3	Utvikling i tvistesum i alminnelige tvistesaker	59

1 Datagrunnlag

1.1 Saksstatistikk

Domstolkommisjonen har mottatt store mengder data fra Domstoladministrasjonen. Informasjonen i datasettene kommer fra domstolenes saksbehandlingssystem Lovisa. Det er totalt 47 individuelle datasett med saksinformasjon, og de varierer i størrelse fra om lag 100 000 til i overkant av 23 millioner observasjoner. Datasettene inkluderer unike saksnummer og kan kobles sammen. Samlet sett gir datasettene detaljert informasjon om alle saker som har kommet inn til domstolene i perioden 2005–2019.

Datamaterialet mottatt av Domstoladministrasjonen er anonymisert. Domstolkommisjonen har ikke hatt tilgang til informasjon som isolert eller samlet kan identifisere enkeltpersoner.

Datasettene med informasjon om saker kan grovt deles inn i fire kategorier:

1. *Grunnleggende saksinformasjon*

Datasettene inneholder informasjon om når saken kom inn til domstolen, når saken ble rettskraftig, hovedforhandlingstid, antall rettsmøtetimer, antall rettsmeklingstimer, saksstatus og sakstype. Noen av datasettene dekker flere år, mens andre datasett er årsspesifikke. Tall foreligger for tingrettene, lagmannsrettene og jordskifterettene. For tingrettene og lagmannsrettene inngår saker som kom inn til domstolen i perioden 2005–2019. For jordskifterettene foreligger det bare informasjon fra og med 2017.

2. *Aktører i saken*

Datasettene gir informasjon om aktørene i saken (vitner, saksbehandler, parter, advokater, sakkyndige m.m.). Hvert datasett angir et unikt løpenummer for hver aktør. Det er ikke mulig å koble til ytterligere registeropplysninger om personer involvert i en sak eller å personidentifisere aktører. Dataene gir informasjon om hvorvidt en part er et foretak eller ikke, og om det er innvilget fri rettshjelp i en sak.

3. *Rettslig krav, lovreferanser og avgjørelser*

Datasettene inkluderer informasjon om hvilke rettslige krav som er fremmet i saken, anvendte lovreferanser og avgjørelsestyper. Sistnevnte variabel skiller mellom beslutninger, kjennelser og dom. Videre gir data informasjon om hvorvidt parten har fått medhold eller delvis medhold i sitt krav.

4. *Øvrig saksinformasjon*

I tillegg til datasettene beskrevet ovenfor har Domstolkommisjonen hatt tilgang til data som angir beramningstidspunkt for hver sak samt tvistesummen i sivile saker.

1.2 Domstolenes regnskaper

Domstolkommisjonen har hatt tilgang til domstolenes regnskaper for perioden 2008–2019. Kostnadene er fordelt på 78 «aktiviteter», 135 «konti» og 120 «koststeder». Koststeder er i hovedsak domstoler. Kontiene gjør det mulig å skille mellom utgiftstyper, for eksempel salærutgifter, reiseutgifter og andre type utgifter. «Aktiviteter» er mer overordnede poster enn konti og skiller blant annet mellom ulike eksterne aktører som mottar økonomisk kompensasjon fra domstolene, eksempelvis advokater, meddommere, sakkyndige, vitner og tolker. Regnskapsdataene kan kobles opp mot saksinformasjon fra domstolens saksbehandlingssystem.

2 Produktiviteten til dommere og dommerfullmektiger

2.1 Formål med analysen

I dette delkapitlet gjøres det rede for metoden som er brukt i produktivitetsanalysen av dommere og dommerfullmektiger (heretter «dømmende») i kapittel 12 i utredningen. Formålet med analysen er å undersøke om det kan påvises systematiske forskjeller i produktivitet mellom dommere og dommerfullmektiger. «Produktivitet» viser i denne sammenheng til hvor mange saker en dommer eller dommerfullmektig behandler i løpet av et år. Antall saker er omgjort til en felles skala slik at det gir mening å summere saker som typisk tar lang tid, med saker som typisk tar kort tid.

2.2 Data og metode

Data fra domstolenes saksbehandlingssystem for perioden 2008–2018 er brukt i analysen. Dataene gir detaljert saksinformasjon om i overkant av 1 million enkeltsaker. For den enkelte sak har datasettet informasjon om når saken kom inn til domstolen, når avgjørelsen i saken ble rettskraftig, saksstatus, antall rettsmøtetimer, antall rettsmeklingstimer, hovedforhandlingstimer, saksbehandlingstid, sakstype og saksnummer. Dataene gir også informasjon om hvilken dommer eller dommerfullmektig som har behandlet den enkelte sak. Navnene er anonymisert i datamaterialet som Domstolkommisjonen har hatt tilgang til.

Arbeidsbelastningen ved ulike typer saker er ikke nødvendigvis lik. For å ta hensyn til dette er saker vektet etter prinsippene i ressursfordelingsmodellen til Domstoladministrasjonen.¹ Ressursfordelingsmodellen er en statistisk modell som er ment å fange opp arbeidsbelastningen ved en sak basert på observerbare karakteristika ved saken. Hver sak er vektet individuelt, men etter samme prinsipper. Behandlede saker y for dømmende i i år t beregnes som

$$(1) y_{i,t} = \sum_{s=1}^S A_{i,t}^s \omega^s, \quad \omega^s \in (0, 1], \sum_{s=1}^S \omega^s = 1,$$

hvor A^s er antall saker den dømmende har behandlet av sakstype s , og ω^s er en saksspesifikk vekt som antas å være konstant over tid, og som summerer seg til 1. Utover stillingstype tar analysen hensyn til erfaringen til den dømmende og hvilket år den enkelte sak ble behandlet. Det anvendes tre ulike modellspesifikasjoner i analysen. Den enkleste modellen er regresjon av behandlede saker på stillingstype, erfaring og årsspesifikke kontrollvariabler. Modellen inkluderer et annengradspolynom for erfaring. Dette åpner for at produktiviteten til den dømmende kan være økende med erfaring, men med avtakende rate. Målet for behandlede saker regresseres ned på de uavhengige variablene:

$$(2) y_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 dFullmektig_{i,t} + \beta_2 erf_{i,t} + \beta_3 erf_{i,t}^2 + \beta X_i + \varepsilon_{i,t}; \quad \varepsilon_{i,t} \sim N(0, \sigma_y^2).$$

I (2) er $dFullmektig$ en dummyvariabel som tar verdien 1 hvis person i er en dommerfullmektig i år t , og verdien 0 hvis personen er embetsdommer. Videre er erf personen

---

¹ DNV Consulting, *Ny fordelingsmodell for tingretten og lagmannsretten*, 2007.

i 's erfaring målt i år ved tidspunkt t , og BX er en matrise bestående av årsspesifikke dummyvariabler.

Potensielt sett kan det være forhold som ikke observeres i datamaterialet, som påvirker hvor mange saker en dømmende behandler i løpet av en tidsperiode. Hvis dette er tilfelle, vil spesifikasjonen i (2) ikke gi forventningsrette estimatorer. Det kan for eksempel være at hvilken domstol man er tilsatt ved, har betydning for hvor mange saker man kan behandle i løpet av et år. Vernetingsreglene og innbyggertallet i rettskretsen er momenter som har betydning for den lokale etterspørselen etter domstoltjenester. For å ta hensyn til dette gjennomføres analysen med ytterligere to modellspesifikasjoner. Spesifikasjonene tar sikte på å kontrollere for konstante og uobserverbare forhold mellom domstoler.

$$(3) y_{i,t} = \alpha_j + \beta_1 dFullmektig_{i,t} + \beta_2 erf_{i,t} + \beta_3 erf_{i,t}^2 + \beta X_i + \varepsilon_{i,t}; \quad \alpha_j \sim N(\mu_\alpha, \sigma_\alpha^2); \quad \varepsilon_{i,t} \sim N(0, \sigma_y^2),$$

$$(4) y_{i,t} = \alpha_j + \beta_1 dFullmektig_{i,t} + \beta_2 erf_{i,t} + \beta_3 erf_{i,t}^2 + \beta X_j + \varepsilon_{i,t}; \quad \varepsilon_{i,t} \sim N(0, \sigma_y^2).$$

I spesifikasjonene ovenfor viser fotskrift j til domstol. Relasjonen i (3) er en modell med tilfeldige domstoleffekter (RE, for «random effects»). I denne modellen antas det domstolspesifikke konstantleddet α_j å følge en sannsynlighetsfordeling, med parametere estimert fra dataene. Konstantleddet antas å være normalfordelt med en gjennomsnittlig enhetseffekt lik μ_α og varians σ_α^2 . Variansen gir informasjon om hvor mye den gjennomsnittlige enhetseffekten varierer rundt gjennomsnittet. Relasjon (4) er en modell med faste effekter på domstolsnivå. FE-spesifikasjon innebærer at tingrettseffekten modelleres inn i konstantleddet α_j .

Modellene i (2)–(4) kan gi misvisende resultater. Hvis det er autokorrelasjon mellom de årsspesifikke restleddene til person i , vil modellene gi standardfeil som ikke er forventningsrette, og for høye t -verdier. Det er derfor gjennomført ytterligere fire regresjoner, som alle tar utgangspunkt i modellen med faste effekter. I den første modellen, (4a), er standardfeilene klyngekorrigeret (clustret) på domstolsnivå. I den andre modellen, (4b), er standardfeilene «bootstrappet». Bootstrapping er en ikke-parametrisk simuleringsmetode som lar oss estimere kjennetegn ved en estimator eller en estimeringsmetode uten å anlegge forutsetninger om fordelinger på forhånd. Det er fordelaktig hvis det for eksempel ikke er slik at restleddet er normalfordelt. I den tredje modellen, (4c), brukes gjennomsnittsstørrelser for utfalls- og forklaringsvariablene. For den enkelte dømmende beregnes gjennomsnittlig antall behandlede saker og erfaring over domstol, stillingsgruppe og år. Den siste modellen bruker også gjennomsnittsstørrelser for utfalls- og forklaringsvariablene, men i denne modellen er standardfeilene «bootstrappet».

2.3 Resultater

Tabellen nedenfor oppsummerer de mest sentrale resultatene fra analysen.

Tabell 1 Produktiviteten til dommere og dommerfullmektiger

Modell	(2) OLS	(3) RE	(4) FE	(4a) FE†	(4b) FE‡	(4c) FE‡ _i	(4d) FE _i †
Fullmektig	-11,61*** (0,67)	-11,91*** (0,65)	-11,87*** (0,65)	-11,87*** (1,29)	-11,87*** (1,34)	-12,27*** (0,94)	-12,27*** (0,93)
Erfaring	4,49*** (0,45)	4,44*** (0,43)	4,40*** (0,43)	4,40*** (1,07)	4,40*** (1,12)	3,91*** (0,92)	3,91*** (0,92)
Erfaring ²	-0,33*** (0,04)	-0,33*** (0,04)	-0,33*** (0,04)	-0,33*** (0,08)	-0,33*** (0,09)	-0,25** (0,09)	-0,25*** (0,09)
Konstant	35,83*** (1,06)	34,87*** (1,29)	35,66*** (1,02)	35,66*** (1,39)	35,66*** (1,47)	37,31*** (1,47)	37,31*** (1,83)
Observasjoner	4840	4840	4840	4840	4840	1050	1050
Tidsfaste effekter	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
R ²	0,21	0,22	0,22	0,22	0,22	0,43	0,43
Antall domstoler	57	57	57	57	57	57	57

Robuste standardfeil i parentes. *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,01$

† Bootstrappet standardfeil i parentes. 10 000 trekk med tilbakelegging.

‡ Standardfeil klyngekorrigerert (clustret) på domstolsnivå.

‡ Det er brukt gjennomsnitt over domstol, år og stillingstype for utfalls- og forklaringsvariablene i modellen.

Tabellen nedenfor viser dommerfullmektigers produktivitet kontra embetsdommeres produktivitet. Som tabellen viser, er resultatene i mindre grad avhengig av hvilken modell som legges til grunn. Resultatene fra modell (4a)–(4d) anses likevel som de mest troverdige på bakgrunn av de metodologiske utfordringene og modellspesifiseringene beskrevet ovenfor.

Tabell 2 Dommerfullmektigers produktivitet kontra embetsdommeres produktivitet

Modell	(2) OLS	(3) RE	(4) FE	(4a) FE†	(4b) FE‡	(4c) FE‡ _i	(4d) FE _i †
	68 %	66 %	67 %	67 %	67 %	67 %	67 %

3 Økonomiske virkninger av endringer i dommerfullmektigordningen

3.1 Innledning

Formålet med analysen er å undersøke hvordan endringer i dommerfullmektigordningen vil påvirke offentlige budsjetter på lang sikt. For flertallsanbefalingen om dommerfullmektiger i er det lagt til grunn at dommerfullmektiger maksimalt kan utgjøre 20 prosent av den dømmende bemanningen, se punkt 12.7.4 i utredningen. Betingelsene gjør seg gjeldende på organisasjonsnivå. For mindretallets anbefaling er det gjort beregninger av hva det vil koste å erstatte dommerfullmektiger med en kombinasjon av dommere og utredere. Det er foretatt beregninger for innværende tingrettsstruktur og for Domstolkommisjonens strukturforslag.

For både flertallets og mindretallets anbefaling er det først gjort beregninger av hvor mange saker som vil komme inn til den enkelte tingrett i perioden 2020–2040. Den estimerte saksinngangen er førende for hvor mange dømmende en tingrett vil ha behov for fremover i tid. Metoden er beskrevet i Domstolkommisjonens første delutredning, se relasjon (1)–(9) punkt 1 i Vedlegg del VI til NOU 2019: 17 Domstolstruktur.

3.2 Flertallets forslag

For flertallets forslag er det lagt til grunn at bytteforholdet mellom dommerfullmektiger og dommere er på 2 : 3, det vil si at et dommerfullmektigårsverk i gjennomsnitt kan erstattes med 0,67 dommerårsverk. Dette bytteforholdet samsvarer med resultatene fra analysen beskrevet under punkt 2 i dette vedlegget. Kostnader inkluderer lønnskostnader, arbeidsgiveravgift, forsikring og pensjonstrekk. Gjeldende lønnssetser for dommere er lagt til grunn for dommere. For dommerfullmektiger er det brukt regnskapsdata for å beregne gjennomsnittlig årslønn på tingrettsnivå. Årlig reallønnsvekst på 1,5 prosent er lagt til grunn for beregningene. Videre er det tatt høyde for at arbeidsgiveravgiften i Norge er geografisk differensiert.

Kostnadene ved å endre på dommerfullmektigordningene avhenger av og har en sammenheng med tingrettsstrukturen på to måter: For det første avhenger det totale behovet for dømmende årsverk av strukturelle forhold. Kostnadene ved å endre på dommerfullmektigordningen blir lavere når det er færre dommerfullmektiger som må erstattes med dommere. For det andre har strukturelle forhold betydning for mulighetene til å utnytte produktivitetsforskjeller mellom embetsdommere og dommerfullmektiger. Den innværende strukturen består av mange enheter med relativt få dømmende årsverk, og de fleste av de mindre tingrettene har i dag et relativt stort innslag av dommerfullmektiger. For en tingrett med én embetsdommer og én dommerfullmektig vil bytteforholdet mellom dommere og dommerfullmektiger i praksis være 1 : 1. For større tingretter med flere dømmende årsverk vil en derimot i gjennomsnitt kunne erstatte tre dommerfullmektiger med to embetsdommere. Mange små enheter med en høy andel dommerfullmektiger er slik sett kostnadsdrivende.

Tabellen nedenfor viser hva det vil koste å endre på dommerfullmektigordningen over 15 år.

Tabell 3 Kostnader ved å endre på dommerfullmektigordningen, 2026–2040. Millioner kroner

	Inneværende struktur	Domstolkommisjonens strukturforslag
2019-kroner	1060	640
Nåverdi	645	380

3.3 Mindretallets forslag

Mindretallet ønsker å avvikle dommerfullmektigordningen og erstatte dommerfullmektiger med en kombinasjon av juridiske utredere og embetsdommere, se utredningen kapittel 12, punkt 12.7.4. Forslaget går ut på at den dømmende virksomheten foretas av embetsdommere, mens utredere har en støttefunksjon for dommere.

Dersom man åpner for at både bemanningskostnader, antall dommere og antall utredere kan variere samtidig, vil man beregningsmessig ha flere variabler enn betingelser. Teoretisk sett eksisterer det da et uendelig antall løsninger. Tre forutsetninger er lagt til grunn for å beregne virkningene av mindretallets forslag. Den første forutsetningen er at kostnadsrammen for mindretallets løsning skal være på samme nivå som bemanningskostnadene til flertallsforslaget. Den andre forutsetningen er at andelen utredere skal være på omtrent samme nivå som andelen dommerfullmektiger i flertallets forslag. Den tredje forutsetningen er at årslønnen til utredere er på samme nivå som for dommerfullmektiger.

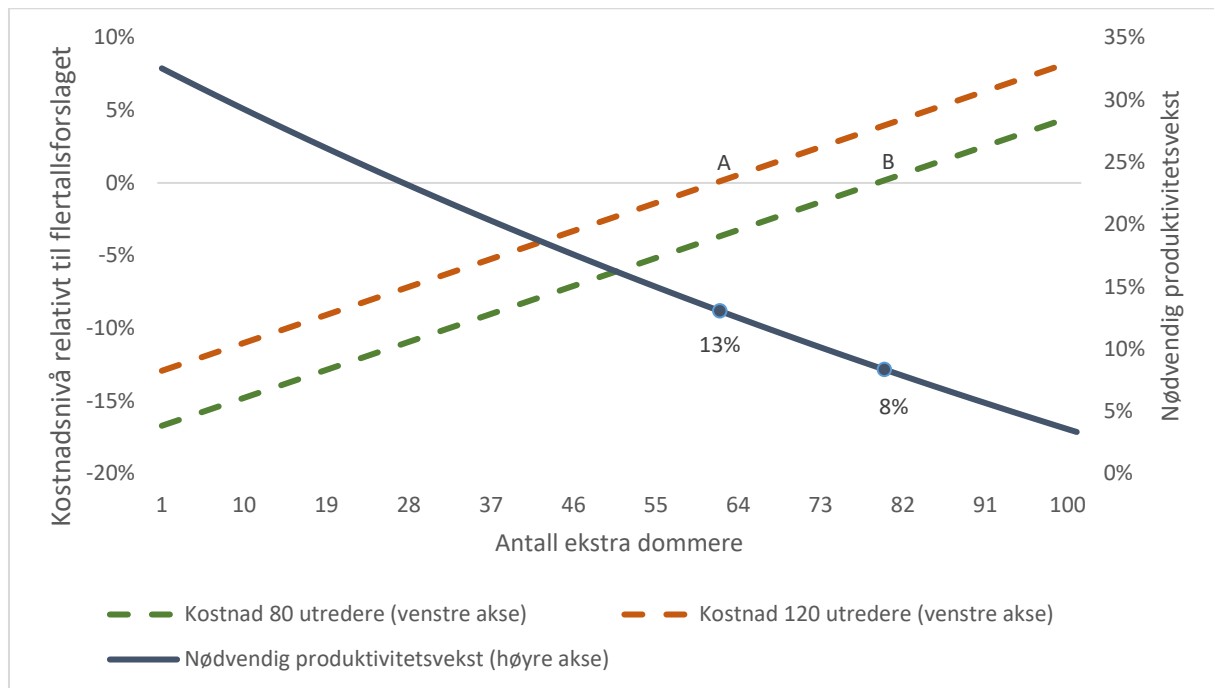
Når andelen utredere og den totale kostnadsrammen er gitt, er det sentrale spørsmålet hvor mange ekstra dommerårsverk det er rom for å finansiere. I forlengelse av dette er det også et spørsmål om hvor mange flere saker embetsdommere må behandle i løpet av et år for at saksavviklingen skal være på samme nivå som i dag. Når utredere ikke behandler saker direkte, må nødvendigvis dommere behandle de sakene som dommerfullmektiger ellers ville måtte behandle.

Det er foretatt beregninger av løsninger der det forutsettes henholdsvis 80 og 120 utrederårsverk. Ettersom utredere ikke driver dømmende virksomhet, men bistår og forbereder saker for dommerne, er det også foretatt beregninger av hvor mange flere saker dommere må behandle i gjennomsnitt ved hver av løsningene. Resultatene som presenteres nedenfor, baserer seg på den inneværende tingrettsstrukturen. Hovedkonklusjonene fra analysen er all hovedsak lik dersom en legger Domstolkommisjonens strukturforslag til grunn for beregningene.

Figuren nedenfor oppsummer resultatene. Den vertikale akse til venstre i figuren viser netto kostnadsnivå for mindretallets løsning relativt til flertallsforslaget. Bemanningskostnadene som knytter seg til mindretallets forslag, er de samme som for flertallsforslaget når det relative kostnadsnivået er 0 prosent. Positive verdier betyr på sin side at mindretallsforslaget er mer kostbart enn flertallets forslag og vice versa. Kostnadene som knytter seg til henholdsvis 80 og 120 utredere, er illustrert ved henholdsvis den grønne og den røde grafen. Antall ekstra dommerårsverk utover dagens nivå leses av på den horisontale akse. Grafene for både 80 og 120 utredere stiger mot høyre. For et gitt antall utredere øker kostnadene når man tilsetter flere ekstra dommere.

Den blå grafen som er fallende mot høyre i figuren, viser hvor mange flere saker embetsdommere må behandle for ulike kombinasjoner av utredere og embetsdommere. Den nødvendige «produktivitetsveksten» vises på den høyre akse i diagrammet. Grafen er fallende mot høyre i diagrammet fordi den samlede saksmengden fordeler seg på flere embetsdommere.

Figur 1 Mindretallets forslag. Embetsdommere og utredere

I figuren ovenfor er de samlede bemanningskostnadene for mindretallets forslag på samme nivå som flertallets forslag ved punkt A for løsningen med 120 utredere og ved punkt B for løsningen med 80 utredere. Dersom en velger å tilsette 120 utredere, vil en kunne tilsette omtrent 65 ekstra embetsdommere. Samlet sett vil embetsdommere (gamle og nye) måtte behandle 13 prosent flere saker i gjennomsnitt på årlig basis for å kunne håndtere den anslåtte saksmengden. Dersom en derimot velger å tilsette 80 utredere, vil en kunne tilsette i overkant av 80 embetsdommere til samme kostnad som flertallets forslag. Løsningen krever at embetsdommere må behandle om lag 8 prosent flere saker i gjennomsnitt på årlig basis.

Det er grunn til å anta at flere utredere vil kunne øke dommernes produktivitet, men det er vanskelig å anslå hvor mye.

4 Prosessregler og tidsbruk i tvistesaker

4.1 Formål med analysen

I dette delkapitlet gjøres det rede for analysen av forskjeller i tidsbruk mellom saker som behandles etter henholdsvis allmennprosess og småkravsprosess. Formålet med analysen er å undersøke om det er en systematisk sammenheng mellom prosessregler og tidsbruk i tingrettene.

I årene som inngår i analysen, er småkravsprosess behandlingsmåten i saker der tvistesummen er under 125 000 kroner, men prosessreglene kan også anvendes i saker med høyere tvistesum hvis begge parter samtykker til det, og retten beslutter det.² I tillegg kan prosessen anvendes i saker som ikke gjelder formuesverdier. Dette krever imidlertid at retten anser prosessvalget som forsvarlig, og at begge parter samtykker til prosessvalget.³

Det er noen unntak fra reglene beskrevet ovenfor. Gruppesøksmål behandles ikke etter småkravsprosessens prosessregler. Det samme gjelder saker som behandles etter andre særskilte prosessformer. Dette gjelder sakstyper som har prosessregler i egne lover, og hvor lovene ikke åpner for at saken kan behandles etter reglene i småkravsprosessens. Videre skal ikke småkravsprosessens anvendes i saker der én eller flere av partene mangler fri rådighet. Dette gjelder i hovedsak saker som omhandler personstatus, barns rettsforhold og tvangsvedtak.⁴

4.2 Data og metode

Undersøkelsen bygger på tre datasett hentet fra domstolenes saksbehandlingssystem Lovisa. Det første datasettet inneholder standardinformasjon om saker, herunder informasjon om når saken kom inn til domstolen, sakstype, om saken tidligere har vært behandlet i forliksrådet, antall rettmøtetimer og når saken ble rettskraftig. Det andre datasettet gir informasjon om tvistesummen i den enkelte sak. Det tredje datasettet inneholder informasjon om kravene som er fremmet i den enkelte sak, og avgjørelsesform (dom, kjennelse eller beslutning). Datasettene er koblet sammen med unike saksnummer. Sakene som er analysert, ble avgjort i tingrettene i perioden 2009–2018.

Det er liten grunn til å tro at det er systematiske forskjeller mellom saker hvor tvistesummen er henholdsvis marginalt lavere og marginalt høyere enn 125 000 kr. Grensen for småkrav kan derfor betraktes som et naturlig eksperiment. Ved å sammenlikne saker med en tvistesum som ligger henholdsvis like over og like under grensen for småkrav, vil man kunne isolere effekten prosessregler har på tidsbruken i retten. I faglitteraturen er det metodologiske rammeverket som anvendes i analysen, kjent som *regression discontinuity design* (RDD).

Datamaterialet gir ikke eksplisitt informasjon om hvorvidt den enkelte sak er behandlet etter allmennprosess eller etter småkravsprosess. Småkravssaker må derfor identifiseres på bakgrunn av observerbare karakteristika ved saken. Et sentralt identifiseringsmoment er at det ikke avholdes ordinær hovedforhandling i småkravssaker. I stedet avholdes et muntlig avsluttende rettsmøte. Dette er ett av flere momenter som gjør det mulig å identifisere

---

² Verdigransen for småkrav ble hevet til 250 000 kroner i juli 2020, se tvisteloven § 10-1 annet ledd.

³ Tvisteloven § 10-1.

⁴ Tvisteloven § 11-4.

småkravssaker i data. En sak er i hovedsak identifisert som en småkravsak dersom den oppfyller følgende kriterier:

- Tvistesummen i saken er inntil 125 000 kroner (før 1. juli 2020).
- Saken er oppført som alminnelig tvistesak.
- Saken er avgjort ved dom.
- Saken har tidligere vært behandlet i forliksrådet.
- Saken er ikke et gruppesøksmål.
- Saken har ikke registrerte hovedforhandlingstimer, men har registrerte rettsmøtetimer.

Saker som er identifisert som småkravssaker, sammenliknes med de øvrige alminnelige tvistesakene som er avgjort ved dom. Som beskrevet innledningsvis kan saker med tvistesum over 125 000 kroner også behandles som småkravssaker. Det er ikke mulig å identifisere slike saker i datamaterialet. Det er trolig snakk om et mindre antall saker. Videre er behandlingstiden i retten for disse sakene trolig kortere enn for saker som går for allmennprosess. I lys av dette kan det argumenteres for at hevingen av småkravsgrensen fra 125 000 kroner til 250 000 kroner i juli 2020, antakelig vil kunne gi noe større tidsbesparelser enn hva resultatene i denne analysen tilsier.

I analysen er det anvendt både parametriske og ikke-parametriske metoder for å få kunnskap om hvordan prosessregler påvirker tidsbruk. De parametriske modellene som er anvendt i denne analysen, er spesifisert nedenfor:

$$(5) TR_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 TS_{i,t} + \beta_2 dSK_{i,t} + \beta_3 dSK_{i,t}TS_{i,t} + BX_i + AX_{i,t} + \varepsilon_{i,t}; \varepsilon_{i,t} \sim N(0, \sigma_y^2)$$

$$(6) TR_{i,t} = \alpha_j + \beta_1 TS_{i,t} + \beta_2 dSK_{i,t} + \beta_3 dSK_{i,t}TS_{i,t} + BX_i + AX_{i,t} + \varepsilon_{i,t}; \alpha_j \sim N(\mu_\alpha, \sigma_\alpha^2); \varepsilon_{i,t} \sim N(0, \sigma_y^2)$$

$$(7) TR_{i,t} = \alpha_j + \beta_1 TS_{i,t} + \beta_2 dSK_{i,t} + \beta_3 dSK_{i,t}TS_{i,t} + BX_i + AX_{i,t} + \varepsilon_{i,t}; \varepsilon_{i,t} \sim N(0, \sigma_y^2)$$

hvor fotskrift i og t angir henholdsvis sak og året saken ble avgjort. I variabelen TR er fotskriften j utelatt fordi saken i tilhører en bestemt j . Utover dette er

- TR tid i retten
- TS tvistesummen i saken
- dSK en dummyvariabel som tar verdien 1 hvis saken har gått etter prosessreglene for småkravssaker, og verdien 0 hvis saken har fulgt alminnelige prosessregler
- BX en matrise bestående av årsspesifikke dummyvariabler
- AX en matrise bestående av kontrollvariabler for antall vitner, parter, tolker og sakkyndige som har møtt fysisk i saken

Relasjon (5) er standard OLS-modell, relasjon (6) en modell med tilfeldige effekter (GLS RE), og relasjon (7) er en modell med faste effekter (FE). Egenskapene og antakelsene som

modellene bygger på, er forklart tidligere i dette vedlegget. I likhet med modell (2)–(4) under punkt 2.2 i dette vedlegget kan modellene (5)–(7) gi misvisende lave standardfeil og for høye t -verdier. På tilsvarende måte som for analysen for dommerfullmektiger er det derfor gjennomført fire alternative regresjoner som tar utgangspunkt i modellen med faste effekter. Modellene (7a) og (7b) skiller seg fra (7) ved at det gjøres ulike antakelser om egenskapene til feilledet. Modellene (7c) og (7d) tar utgangspunkt i gjennomsnittlig tidsbruk over tvistesumsv verdier for den enkelte tingrett for hvert år i analyseperioden.

I samtlige modeller (5)–(7d) måler regresjonskoeffisienten β_2 effekten prosessregler har på tidsbruk i retten. Hypotetisk sett vil et estimat der $\hat{\beta}_2 = a < 0$, bety at prosessreglene i småkravssaker er a timer mindre krevende enn de alminnelige prosessreglene.

I parametriske regresjonsmodeller gjøres det antakelser om hvilken funksjonsform som best beskriver forholdet mellom responsvariabelen og én eller flere forklaringsvariabler. Det kan være krevende å identifisere funksjonsformen som passer best med observerte data. I praksis bør den som utfører analysen, ha a priori kunnskap om forholdet som analyseres, og den underliggende funksjonsformen. Det vil alltid være en viss risiko for feilspesifisering.

Det er gjennomført kontrollanalyser med ikke-parametriske metoder for å undersøke om resultatene fra de parametriske modellene er robuste. En fordel med ikke-parametriske metoder er at man slipper å gjøre antakelser knyttet til funksjonsform. De ikke-parametriske modellene som er anvendt i kontrollanalysene, er lokalt vektete polynomiske regresjonsmodeller.⁵ Det er gjennomført flere øvelser med ulike spesifikasjoner (sensitivitetsanalyser) og datasegmenter (robusthetsanalyser). Resultatene fra kontrollanalysene er svært like som for de parametriske modellene.

---

⁵ Teorien som ligger til grunn for de ikke-parametriske modellene, følger J. Hahn, P. Todd og W. Van Der Klaauw, «Identification and Estimation of Treatment Effects with a Regression-Discontinuity Design», *Econometrica* 2001, s. 201–209, J. Porter, «Estimation in the Regression Discontinuity model», *Harvard University*, 2003, S. Calonico, M.D. Cattaneo og R. Titiunik, «Optimal Data-Driven Regression Discontinuity Plots», *Journal of the American Statistics Association*, 2015, s. 1753–1769, S. Calonico, M.D. Cattaneo og M.H. Farrell, «On the Effect of Bias Estimation on Coverage Accuracy in Nonparametric Inference», *Journal of the American Statistics Association*, 2018, s. 767–779 og S. Calonico, M.D. Cattaneo og M.H. Farrell, «Optimal bandwidth choice for robust bias-corrected inference in regression discontinuity designs», *The Econometrics Journal*, 2020, s. 192–210.

4.3 Resultater

Tabell 4 oppsummerer de mest sentrale resultatene fra de parametriske modellene. Resultatene viser at tidsbruken i retten er nærmere 3 timer kortere for saker som følger småkravsprosessen, selv når det tas hensyn til tvistesummen i saken, antall aktører og hvilket år saken ble avgjort.

Tabell 4 Effekten av prosessregler på tidsbruk i retten. Parametriske modeller

Modell	(5) OLS	(6) RE	(7) FE	(7a) FE†	(7b) FE‡	(7c) FE _j ‡	(7d) FE _j †
Tvistesum	0,58*** (0,04)	0,58*** (0,04)	0,57*** (0,04)	0,57*** (0,04)	0,57*** (0,04)	0,59*** (0,05)	0,59*** (0,05)
Småkrav	-3,20*** (0,16)	-3,11*** (0,16)	-3,07*** (0,16)	-3,07*** (0,17)	-3,07*** (0,17)	-2,98*** (0,17)	-2,98*** (0,17)
Tvistesum × småkrav	0,46*** (0,16)	0,43*** (0,16)	0,41*** (0,12)	0,41*** (0,12)	0,41*** (0,12)	0,43*** (0,11)	0,43*** (0,11)
Tidsfaste effekter	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Kontrollert for aktører	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Observasjoner	9,008	9,008	9,008	9,008	9,008	7,571	7,571
R ²	0,40	0,41	0,41	0,39	0,39	0,42	0,42

Robuste standardfeil i parentes, *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$

† Bootstrapped standardfeil i parentes. 10 000 trekk med tilbakelegging.

‡ Standardfeil klyngekorrigert (clustret) på domstolsnivå.

j Det er brukt gjennomsnitt over domstol, år og stillingstype for utfalls- og forklaringsvariablene i modellen.

5 Tidsbruk i lagmannsretten

5.1 Datagrunnlag og metode

Formålet med analysen er å undersøke hvordan hovedforhandlingstiden i lagmannsretten avhenger av hvor mange og hva slags type aktører som deltar i rettsforhandlingen. Resultatene fra analysen er særlig interessante sett i sammenheng med Domstolkommisjonens anbefaling om at lagmannsrettene i hovedsak skal overprøve tingrettene avgjørelse og ikke foreta en fullstendig ny behandling av sakene, se kapittel 25.

Informasjonen som er anvendt i analysen, er spredt over mange datasett. Det er separate datasett for tidsbruken i saken, antall aktører i saken og rettsavgjørelser i den enkelte instans. Noen datasett dekker flere år, mens andre datasett er årsspesifikke. Samtlige datasett inneholder unike saksnummer som gjør det mulig å koble data. Kommisjonen har også hatt tilgang til et datasett som gjør det mulig å koble data fra tingrettene og lagmannsrettene. Sistnevnte datasett gjør det mulig å sammenlikne rettsmøtetimer, antall aktører og avgjørelser i en gitt sak på tvers av instanser. Det muliggjør også mer finmaskede analyser ved at man kan anvende saksinndelingen i tingrettene for saker som er anket til lagmannsretten. Inndelingen i sakstyper er mer detaljert for tingrettene enn for lagmannsrettene.

Sakene som inngår i analysen, er avgjort i lagmannsretten i perioden 2009–2018. I sivile saker skiller det mellom alminnelige tvistesaker, saker knyttet til barnevern og saker knyttet til tvungent psykisk helsevern (kapittel 36 i tvisteloven), barnelovssaker og arbeidsrettssaker. Øvrige sivile saker er slått sammen til en restkategori som består av et mindretall saker. For de sivile sakene er analysen avgrenset til saker som er avgjort ved dom. Saker som er avgjort ved for eksempel rettsmekling, eller som er forlikt utenfor retten, er holdt utenfor analysen. I straffesaker skiller det mellom fullstendig anke i saker med strafferamme henholdsvis over og under 6 år, bevisanker i fagdommersaker og anke over straffeutmåling i meddommersaker.

For den enkelte sakstype er data avgrenset til 99. prosentil på variabelen *hovedforhandlingstid*, og de mest tidkrevende sakene inngår derfor ikke i analysen. Dette er gjort for at uvanlig tidkrevende enkeltsaker ikke skal påvirke estimatene. Det er anvendt modeller med faste effekter på lagdømmenivå. For sivile saker er hovedforhandlingstimer (Hft) i sak i år t regressert på antall aktører i saken og årsspesifikke dummyvariabler (X_i)

$$(8) Hft_{i,t} = \alpha_j + \beta_1 vitner_{i,t} + \beta_2 parter_{i,t} + \beta_3 sakkyndige_{i,t} + \beta_4 advokater_{i,t} + \beta_5 tolker_{i,t} + BX_i + \varepsilon_{i,t}; \quad \varepsilon_{i,t} \sim N(0, \sigma_y^2).$$

Modellspeifikasjonen for straffesaker er i hovedsak lik som for sivile saker. Forskjellen er at antall tiltalte og antall fornærmede inngår som forklaringsvariabler i stedet for antall parter:

$$(9) Hft_{i,t} = \alpha_j + \beta_1 tiltalte_{i,t} + \beta_2 fornærmede_{i,t} + \beta_3 vitner_{i,t} + \beta_4 sakkyndige_{i,t} + \beta_5 advokater_{i,t} + \beta_6 tolker_{i,t} + BX_i + \varepsilon_{i,t}; \quad \varepsilon_{i,t} \sim N(0, \sigma_y^2)$$

5.2 Resultater

Tabell 5 oppsummerer resultatene for de sivile sakene, mens tabell 6 oppsummerer resultater for straffesakene. Marginaleffekter er oppgitt i timer.

Tabell 5 Hovedforhandlingstimer og aktører i lagmannsrettene. Anke over dom i sivile saker

Sakstype	Alminnelig tvistesak	Tvisteloven kapittel 36	Barnelov	Arbeidsrett	Øvrige sivile saker
Vitner	1,17*** (0,06)	0,84*** (0,04)	0,69*** (0,03)	0,87*** (0,05)	0,76*** (0,08)
Parter	0,13* (0,06)	0,74*** (0,26)	0,20 (0,47)	0,14*** (0,05)	0,47*** (0,15)
Sakkyndige	3,17*** (0,22)	2,14*** (0,45)	3,40*** (0,48)	1,01 (1,95)	0,37 (0,73)
Advokater	1,05*** (0,07)	0,33** (0,14)	0,34 (0,18)	0,33 (0,22)	0,80*** (0,20)
Tolker	1,33*** (0,24)	0,98*** (0,26)	1,12*** (0,06)	0,08 (0,37)	0,35 (0,63)
Tidsfaste effekter	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Antall saker	4618	521	820	311	338
R ²	0,34	0,64	0,44	0,55	0,36

Robuste standardfeil i parentes. Standardfeil er klyngekorrigert (clustret) på lagdømmenivå.

*** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$

Tabell 6 Hovedforhandlingstimer og aktører i lagmannsrettene. Anker i straffesaker

Sakstype	Fagdommer	Meddommer	Meddommer, $6 \geq$	Meddommer, < 6
Anke	Fullstendig	Begrenset	Fullstendig	Fullstendig
Tiltalte	0,62*** (0,07)	1,03*** (0,23)	3,32*** (0,59)	1,13*** (0,32)
Fornærmede	0,08** (0,02)	0,02 (0,03)	0,57*** (0,10)	0,16*** (0,06)
Vitner	0,84*** (0,04)	0,60*** (0,09)	1,22*** (0,13)	1,00*** (0,03)
Sakkyndige	1,44** (0,46)	1,95*** (0,24)	2,13** (0,75)	2,98*** (0,38)
Advokater	0,39*** (0,05)	0,37*** (0,05)	1,48*** (0,22)	1,58*** (0,12)
Tolker	0,12 (0,07)	-0,04 (0,09)	1,79*** (0,09)	1,44*** (0,18)
Tidsfaste effekter	Ja	Ja	Ja	Ja
Antall saker	2132	959	2610	3248
R ²	0,49	0,44	0,64	0,44

Robuste standardfeil i parentes. Standardfeil er klyngekorrigert (clustret) på lagdømme.

*** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$

5.3 Tidsbruk i lagmannsretten sammenliknet med tingretten

5.3.1 Formål og metode

I forlengelse av analysen presentert under punkt 5 i dette vedlegget, er det gjennomført en analyse som tar sikte på å forklare hvorfor lagmannsretten i mange tilfeller bruker lengre tid på å behandle alminnelige tvistesaker enn tingretten. At samme sak er behandlet i to instanser, gjør det mulig å se på forskjeller som kan forklare forskjeller i hovedforhandlingstid.

Analysen ser på hvordan hovedforhandlingstiden i lagmannsretten avhenger av hovedforhandlingstiden i tingretten, samt på «merbruk» av rettsaktører i forhold til i tingretten. Regresjonsanalysen er gjennomført med totalt fire ulike modellspesifikasjoner. Den enkleste modellen er en standard OLS-modell. I tillegg er det gjennomført regresjoner med semifaste og faste effekter på lagdømmenivå. Spesifikasjonene til disse modellene er forklart tidligere i dette vedlegget og gjentas ikke her. Relasjonen nedenfor viser spesifikasjonen til OLS-modellen:

$$(10) \quad Hft_{i,t}^{LMR} = \beta_0 + \beta_1 Hft_{i,t}^{TR} + \beta_2 \Delta vitner_{i,t} + \beta_3 \Delta sakkyndige_{i,t} + \beta_4 \Delta tolker_{i,t} + \beta_5 \Delta advokater_{i,t} + \beta X + \varepsilon_{i,t}, \varepsilon_{i,t} \sim N(0, \sigma_y^2)$$

I regresjonslikningen ovenfor står *Hft* for hovedforhandlingstid, fotskrift *i* og *t* refererer til henholdsvis sak og år, mens toppskrift *LMR* og *TR* refererer til henholdsvis lagmannsrett og tingrett. Videre refererer Δ til differansen mellom antall aktører i lagmannsretten og antall aktører i tingretten i samme sak. Hvis for eksempel 5 personer vitnet i lagmannsretten, og 3 personer vitnet i samme sak i tingretten, er $\Delta vitner = 2$. *BX* er en matrise bestående av årsspesifikke dummyvariabler.

5.3.2 Resultater

Tabell 7 Hovedforhandlingstimer og aktører i lagmannsrettene og tingrettene. Anke over dom i alminnelige tvistesaker

Tabellen nedenfor oppsummerer resultatene fra analysen. Marginaleffekter er oppgitt i timer.

Avhengig variabel Modell	Hft LMR OLS	Hft LMR RE	Hft LMR FE‡	Hft LMR FE†
Hft tingrett	0,84*** (0,01)	0,84*** (0,01)	0,85*** (0,02)	0,85*** (0,02)
Δ vitner	0,25*** (0,02)	0,25* (0,14)	0,34*** (0,08)	0,34*** (0,09)
Δ sakkyndige	0,63*** (0,10)	0,63*** (0,18)	0,62** (0,17)	0,62*** (0,23)
Δ tolker	0,69*** (0,18)	0,69*** (0,21)	0,65** (0,21)	0,65 (0,50)
Δ advokater	0,14*** (0,05)	0,14*** (0,03)	0,15** (0,04)	0,15*** (0,04)
Konstant	0,77***	0,77**	0,63*	0,63*

	(0,27)	(0,37)	(0,25)	(0,35)
Tidsfaste effekter	Ja	Ja	Ja	Ja
Antall saker	5361	5361	5361	5361
R ²	0,71	0,72	0,72	0,72

*** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$

‡ Standardfeil klyngekorrigert på lagdømmenivå.

† Bootstrappet standardfeil i parentes. 10 000 trekk med tilbakelegging.

Resultatene fremstår som robuste, og de estimerte marginaleffektene er i liten grad sensitive ovenfor valg av modell. Alt annet likt assosieres 1 time hovedforhandling i tingretten med om lag 0,8 timer hovedforhandlingstid i lagmannsretten. Videre indikerer estimatene for forskjeller i antall aktører at hovedforhandlingstiden i lagmannsretten typisk blir lengre enn i tingretten når hovedforhandlingen i lagmannsretten inkluderer flere vitner, sakkyndige, tolker eller advokater enn da tingretten behandlet saken.

Tabellene nedenfor viser andelen saker der det har vært flere aktører i lagmannsretten enn i tingretten, og det totale antall aktører i hver instans i analyseperioden. Merk at tabellene kun viser størrelser for saker som har blitt behandlet i både tingretten og lagmannsretten.

Tabell 8 Andel saker med flere aktører i lagmannsretten enn da saken ble behandlet i tingretten. Etter år avgjort i lagmannsrettene

År	Sakkyndige	Vitner	Tolker	Advokater
2009	5 %	64 %	3 %	20 %
2010	4 %	60 %	3 %	21 %
2011	6 %	61 %	4 %	20 %
2012	2 %	62 %	4 %	25 %
2013	5 %	64 %	5 %	22 %
2014	4 %	63 %	3 %	25 %
2015	8 %	69 %	6 %	25 %
2016	6 %	61 %	5 %	26 %
2017	5 %	60 %	3 %	25 %
2018	7 %	59 %	4 %	21 %

Tabell 9 Antall aktører i alminnelige tvistesaker. Kun saker som har blitt behandlet både i tingretten og lagmannsretten. Totalt for perioden 2009–2018

	Tingrett	Lagmannsrett
Vitner	18 815	22 267
Sakkyndige	732	1571
Tolker	840	870
Advokater	15 269	14 044

6 Økonomiske virkninger av endringer i ankeordningen

6.1 Innledning

Domstolkommisjonen har gjennomført en kostnadsvirkningsanalyse som tar for seg virkningene av å endre på ankeordningen.⁶ Analyseperioden strekker seg fra 2020 til 2040. For å kunne analysere virkningene må en gjøre antakelser om når den foreslåtte ankeordningen trer i kraft. Det er lagt til grunn at den nye ankeordningen trer i kraft fra og med 1. januar 2026. Analysen tar dermed for seg de totale kostnadsvirkningene over en periode på 15 år.

I samfunnsøkonomiske analyser ønsker man å tallfeste all nytte og alle kostnader som følger av et tiltak. På noen områder kan imidlertid tallfesting være utfordrende. Dette gjelder særlig for goder og tjenester som ikke omsettes i et marked. I denne forbindelse er det ikke hensiktsmessig – eller oppnåelig – å tallfeste nyttesiden. Det gir for eksempel ikke mening å sette en pris på «én enhet rettssikkerhet». Nyttmomentene må vurderes skjønnsmessig. Domstolkommisjonen argumenterer i denne utredningen for at en ny ankeordning vil gi høyere samlet nytte for borgerne enn om dagens ordning videreføres, samt lavere kostnader, se punkt 25 i utredningen.

Domstolkommisjonens forslag knytter seg først og fremst til behandlingen av sivile anker over dom i saker der partene har fri rådighet. Det betyr at forslaget verken omfatter saker etter barneloven, barnevernssaker eller saker som gjelder tvungent psykisk helsevern. I tillegg peker Domstolkommisjonen på muligheten til å begrense adgangen til å anke kjennelser og beslutninger i sivile saker som er fattet av tingretten.

Når det gjelder ankebehandlingen av straffesaker, støtter Domstolkommisjonen hovedpunktene i utredningen til Straffeprosessutvalget (NOU 2016: 24), men brorparten av Straffeprosessutvalgets forslag er per dags dato ikke iverksatt. I denne analysen er det derfor lagt til grunn at straffesaker behandles etter dagens straffeprosesslov. Det er endringer i behandlingen av sivile anker som er driveren for virkningene i denne analysen.

Analysen er en forstudie som har til hensikt å kartlegge mulighetsrommet for innsparinger. Størrelsene som presenteres, kan ikke brukes direkte i utarbeidningen av offentlige budsjetter. Dette skyldes fortrinnsvis tre usikkerhetsmomenter som er av særlig betydning for beregningene. For det første knytter det seg usikkerhet til hvor stor andel av anker over dom som blir mindre omfattende som følge av å endre på ankeordningen. Noen saker vil antakelig bli like krevende under den nye ordningen som under dagens ordning. For det andre knytter det seg usikkerhet til hvor arbeidskrevende en sak som avgrenses, typisk vil være sett i forhold til saker som ikke avgrenses. «Avgrenset» må i denne sammenheng forstås som «mindre omfattende enn om inneværende ankeordning videreføres». For det tredje er det vanskelig å si noe kvalifisert om hvor mange færre anker over kjennelser og beslutninger i sivile saker lagmannsrettene vil behandle hvis kommisjonens anbefaling tas til følge.

Undersøkelser Domstolkommisjonen har foretatt, viser at rettsmøter utgjør en relativt liten andel av den samlede tiden dommere i lagmannsretten bruker på en sak. Videre viser analyser av saks kostnader og domstolenes regnskaper at det samme gjelder for rettsaktører som advokater, tolker og sakkyndige. I sivile saker er det for eksempel ikke uvanlig at reise- og

---

⁶ Analysen er gjennomført i henhold til metodeprinsippene som er beskrevet i Direktoratet for økonomistyrings (DFØ) veileder for samfunnsøkonomiske analyser. Veilederen bygger på Finansdepartementets rundskriv R-109/14, som fastsetter prinsipper og krav som skal følges ved gjennomføringen av samfunnsøkonomiske analyser av statlige tiltak.

fraværsgodtgjørelsen til tolker og sakkyndige er vesentlig høyere enn salæret aktørene mottar for rettsmøtedeltagelse.

Resultater fra regresjonsanalyser Domstolkommisjonen har foretatt, tilsier at hovedforhandlingstiden i lagmannsrettene kan reduseres betraktelig dersom sakene avgrenses i større utstrekning enn hva som har vært vanlig i de senere år. Men det er lite realistisk å legge til grunn proporsjonalitet mellom samlet rettsmøtetid på den ene siden og tid brukt på reisevirksomhet, og for- og etterarbeid på den andre siden. Selv hvis antall rettsmøtetimer i en typisk sak halveres som følge av en ny ankeordning, vil ikke nødvendigvis dommere eller rettsaktørene samlet sett bruke halvparten så lang tid på en sak.

På bakgrunn av usikkerhetsmomentene beskrevet ovenfor er innfallsvinkelen i analysen som presenteres her, relativt bred. Domstolkommisjonen har beregnet flere alternativer. Forskjellen mellom alternativene er at de bygger på ulike forutsetninger om hvor stor andel av anker over dom i sivile saker med fri rådgighet som blir mindre omfattende med en ny ankeordning, og hvor arbeidskrevende disse sakene vil være. Videre er det i beregningene av Domstolkommisjonens hovedalternativ lagt til grunn at lagmannsrettene mottar halvparten så mange sivile anker over beslutninger og kjennelser som dersom den inneværende ankeordningen videreføres.

Av hensyn til transparens og etterprøvbarehet gis det først en teknisk fremstilling av metoden som er anvendt i analysen. Resultatene fra analysen presenteres fra og med punkt 7.3. Her gis det også en mindre teknisk forklaring av metoden og forutsetningene som ligger til grunn for analysen.

6.2 Teknisk fremstilling av metode

6.2.1 Innledning

De påfølgende avsnittene beskriver metoden som er anvendt til å beregne de økonomiske virkningene av å endre på ankeordningen i henhold til Domstolkommisjonens forslag i utredningens kapittel 25.

Nullalternativet er i denne sammenheng et anslag på de kostnadene som vil påløpe ved en videreføring av inneværende ankeordning. Kostnadene som knytter seg til ankeordningen kommisjonen foreslår, måles opp mot nullalternativet. Differansen mellom de to alternativene er, avhengig av om størrelsen er negativ eller positiv, merkostnaden eller hvor mye samfunnet sparer på å endre på ankeordningen.

6.2.2 Bemanningskostnader

Bemanningsbehovet ved en videreføring av inneværende ankeordning, nullalternativet, er anslått ved først å fremskrive saksinngangen til tingrettene. Den fremtidige saksinngangen til den enkelte tingrett er fremskrevet på bakgrunn av det historiske forholdet mellom antall innkomne saker til tingretten og innbyggertallet i rettskretsen til tingretten. Innbyggertallet B i rettskretsen til tingrett D i lagdømme L i år t er summen av innbyggerne i kommunene B_k som inngår i tingrettens rettskrets. For en rettskrets som består av K kommuner, beregnes innbyggertallet i rettskretsen som

$$(11) \quad B_t^{D,L} = \sum_{i=1}^K B_{k_{i,t}}^{D,L}$$

Antall saker innen hver sakstype er fremskrevet separat for den enkelte tingrett. For en bestemt sakstype j beregnes først innkomne saker per innbygger i rettskretsen for alle år i perioden 2010–2018. Gjennomsnittsverdien $\gamma^{j,D,L}$ er brukt som en indikator for hvordan antall innkomne saker avhenger av innbyggertallet i rettskretsen. Hvis $s_t^{j,D,L}$ angir antall innkomne saker innen sakstype j til tingrett D i lagdømme L , beregnes gjennomsnittsverdien som

$$(12) \quad \gamma^{j,D,L} = \frac{1}{9} \sum_{t=2010}^{2018} \frac{s_t^{j,D,L}}{B_t^{D,L}}$$

Likning (11) og (12) er brukt til å anslå hvor mange saker innen en gitt sakstype som vil komme inn til tingretten fremover i tid. For årene 2020–2040 beregnes den fremtidige saksinngangen til tingretten som

$$(13) \quad \hat{s}_t^{j,D,L} = \gamma^{j,D,L} B_t^{R,D,L}, t = 2020, 2021, \dots, 2040.$$

der innbyggertallet i årene 2020–2040 hentes fra Statistisk sentralbyrå (SSB).⁷ For å estimere saksinngangen til lagmannsrettene har kommisjonen brukt sakstypespesifikke ankefrekvenser for hver tingrett. Ankefrekvenser er beregnet for alle sakstyper og tingretter for hvert år i tidsperioden 2010–2018. I relasjonen nedenfor er $\varphi^{j,D}$ den gjennomsnittlige ankefrekvensen innen sakstype j til tingrett D . Toppskrift A sikter til antall ankede saker.

$$(14) \quad \varphi^{j,D} = \frac{1}{9} \sum_{t=2010}^{2018} \frac{s_t^{j,D,A}}{s_t^{j,D}}$$

For sakstype j beregnes saksinngangen til lagmannsretten ved å summere de ankede sakene fra hver tingrett i lagdømmet. Relasjonen nedenfor viser beregningsmetoden for et lagdømme som består av N tingretter:

$$(15) \quad \hat{s}_t^j = \varphi^{j,1} s_t^{j,1} + \varphi^{j,2} s_t^{j,2} + \dots + \varphi^{j,N} s_t^{j,N}, t = 2020, 2021, \dots, 2040.$$

Lagmannsrettene er førsteinstans ved overprøving av saker som er behandlet i Trygderetten. Den fremtidige saksinngangen for denne sakstypen beregnes ved

$$(16) \quad \hat{s}_t^{F,L} = \rho^L B_t^L, t = 2020, 2021, \dots, 2040$$

hvor toppskrift F står for førsteinstanssak og B_t^L er antall innbyggere i lagdømmet. Parameteren ρ^L angir gjennomsnittlig antall innkomne saker per innbygger i lagdømmet.

---

⁷ Statistisk sentralbyrå (2020). Regionale befolkningsframskrivninger. Kildetabell 12882: Framskrevet folkemengde 1. januar, etter kjønn og alder, i 9 alternativer (K) 2020–2050. Hovedalternativet er lagt til grunn for beregningene.

Parameteren er beregnet for alle lagmannsretter og år over perioden 2010–2018, og gjennomsnittsverdien for den enkelte lagmannsrett er anvendt i framskrivningen. Den fremtidige saksinngangen til lagmannsretten beregnes ved å summere over sakstyper j :

$$(17) \hat{s}_t^L = \sum_{j=1}^J \hat{s}_t^{j,L} + \hat{s}_t^{F,L}, t = 2020, 2021, \dots, 2040.$$

Arbeidsbelastningen ved ulike sakstyper er forskjellig. Som et mål på den totale arbeidsbelastningen ($\widehat{Arb}$) til lagmannsretten vektet den estimerte saksinngangen med sakstypespesifikke vekter (ω^j). I nullalternativet beregnes den årlige arbeidsbelastningen til lagmannsretten som

$$(18) \widehat{Arb}_t^{L, nullalt} = \sum_{j=1}^J \omega^j \hat{s}_t^{j,L} + \omega^F \hat{s}_t^{F,L}, t = 2020, 2021, \dots, 2040.$$

hvor toppskrift *nullalt* sikter til nullalternativet. De sakstypespesifikke vektene som inngår i likning (18), er identiske med vektene i ressursfordelingsmodellen til Domstoladministrasjonen. Tabellen nedenfor gir en oversikt over sakstyper og tilhørende vekter.

Tabell 10 Sakstypespesifikke vekter

Type sak	Sakstype (j)	Forkortelse (j)	Vekt (ω)
Straffesaker	Ankeprøve	AST AP	0,06
Straffesaker	Begrenset anke	AST BA	0,40
Straffesaker	Straffesak, anker over kjennelse/beslutning	SAK	0,09
Straffesaker	Bevisanke, sak med strafferamme inntil 6 år	AST6	1,00
Straffesaker	Bevisanke, sak med strafferamme over 6 år	ASTU6	2,50
Sivile saker	Sivile anker over kjennelse/beslutninger	ASK	0,27
Sivile saker	Overskjønn	SKJ	1,22
Sivile saker	Twistemål, saker med fri rådighet	ASD FR	1,22
Sivile saker	Twistemål, indispositive saker	ASD IS	1,22

Det fremtidige bemanningsbehovet i nullalternativet beregnes ved å ta utgangspunkt i den historiske arbeidsbelastningen per ansatt i lagmannsretten. I likning (19) tolkes δ^L som den gjennomsnittlige arbeidsbelastningen per ansatt i perioden 2010–2018, Arb_t^L som den totale arbeidsbelastningen i lagmannsretten i år t og A_t^L som antall ansatte i lagmannsretten:

$$(19) \delta^L = \frac{1}{9} \sum_{2010}^{2018} \frac{Arb_t^L}{A_t^L}.$$

Videre angir spesifikasjonen nedenfor det fremtidige årsspesifikke behovet for ansatte i den enkelte lagmannsrett

$$(20) A_t^{L,nullalt} = \frac{\widehat{Arb}_t^{L,nullalt}}{\delta^L}, t = 2020, 2021, \dots, 2040.$$

Det er lagt til grunn at den fremtidige fordelingen mellom stillingsgrupper i den enkelte lagmannsrett skal være som i 2020. Fordelingen av ansatte mellom stillingstyper tilfredsstiller betingelsen nedenfor for alle år som inngår i analyseperioden

$$(21) A_{2020+k}^{L,nullalt} = \varnothing^{2020,L} Dom_{2020+k}^L + \vartheta^{2020,L} Utreder_{2020+k}^L + [1 - \varnothing^{2020,L} - \vartheta^{2020,L}] Saksbeh_{2020+k}^L, k \in [0,20] \quad 0 < \varnothing, \vartheta < 1.$$

hvor Dom_{2020+k}^L , $Utreder_{2020+k}^L$ og $Saksbeh_{2020+k}^L$ står for henholdsvis antall dommere, antall utredere og antall saksbehandlere i lagmannsretten i år $2020 + k$. Videre er $\varnothing^{2020,L}$ og $\vartheta^{2020,L}$ henholdsvis andelen dommere og andelen utredere i lagmannsretten i år 2020.

Den årlige arbeidsbelastningen til lagmannsretten i Domstolkommisjonens forslag har samme form som relasjon (18). Forskjellen fra nullalternativet er at en andel av sivile anker over dom i saker med fri rådighet antas å være mindre arbeidskrevende enn i nullalternativet, samt at lagmannsretten behandler færre anker over beslutninger og kjennelser i sivile saker enn i nullalternativet. I basismodellen, som er hovedalternativet, er det lagt til grunn at lagmannsrettene vil behandle halvparten så mange anker over kjennelser og beslutninger i sivile saker som dersom dagens ankeordning videreføres. Det er også foretatt beregninger der det legges til grunn at lagmannsrettene behandler henholdsvis $\frac{1}{4}$ (øvre grense) og $\frac{3}{4}$ (nedre grense) så mange anker over kjennelser og beslutninger. Dette er gjort for å undersøke hvor sensitive innsparingsanslagene er overfor antakelser knyttet til å begrense antall anker over kjennelser og beslutninger.

Når det gjelder anker over dom i sivile saker med fri rådighet, er det vanskelig å vite hvor stor andel av sakene som blir mindre arbeidskrevende dersom Domstolkommisjonens forslag tas til følge. Det er også vanskelig å si noe om hvor mye mindre arbeidskrevende disse sakene eventuelt blir. Domstolkommisjonen har derfor fortatt beregninger der det legges til grunn at henholdsvis 85, 75, 50, 25 og 15 prosent av sakene avgrenses. For hvert av disse alternativene er det foretatt beregninger der det legges til grunn at en avgrenset sak typisk er henholdsvis halvparten og $\frac{2}{3}$ så arbeidskrevende som en sak som ikke avgrenses. For hver av de tre modellene er det dermed foretatt ti anslag på den årlige arbeidsbelastningen til den enkelte lagmannsrett. Tabellen nedenfor oppsummerer forutsetningene som er lagt til grunn i de tre modellene.

Tabell 11 Modeller brukt til å beregne arbeidsbelastning i Domstolkommisjonens alternativ

Modell	Nedre grense	Hovedalternativet	Øvre grense
Anker over sivile kjennelser og beslutninger	75 % færre saker enn i nullalternativet	50 % færre saker enn i nullalternativet	25 % færre saker enn i nullalternativet
Andel sivile saker med fri rådighet som avgrenses (anke over dom)	15, 25, 50, 75 og 85 %	15, 25, 50, 75 og 85 %	15, 25, 50, 75 og 85 %

Relativ arbeidsbelastning ved avgrensede saker	50 og 66 %	50 og 66 %	50 og 66 %
--	------------	------------	------------

Bemanningsbehovet i kommisjonens forslag er beregnet i henhold til samme prinsipp som i nullalternativet, det vil si relasjon (20)

$$(22) A_t^{L,komalt} = \frac{\widehat{Arb}_t^{L,komalt}}{\delta^L}, t = 2020, 2021, \dots, 2040.$$

Bemanningskostnader inkluderer lønn, arbeidsgiveravgift, pensjonsinnskudd og gruppelevesforsikring. Lønnen til dommere følger lønnsreguleringen for dommere, fastsatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet. For saksbehandlere og utredere er det brukt gjennomsnittsverdier per lagmannsrett. For samtlige stillingsgrupper er det lagt til grunn en årlig reallønnsvekst på 1,5 prosent. I nullalternativet beregnes årlige bemanningskostnader som

$$(23) \widehat{Arbkost}_t^{L,nullalt} = \widehat{dom}_t^{L,nullalt} \widehat{domkost}_t^L + \widehat{utred}_t^{L,nullalt} \widehat{utredkost}_t^L + \widehat{saksbeh}_t^{L,nullalt} \widehat{saksbehkost}_t^L, t = 2020, \dots, 2040.$$

hvor $\widehat{dom}_t^{L,nullalt}$ er et anslag over hvor mange dommere det er behov for i lagmannsretten i år t ved en videreføring av inneværende ankeordning, og $\widehat{domkost}_t^L$ er kostnaden ved et dommerårsverk. *Utred* og *saksbeh* står for henholdsvis antall *utredere* og antall *saksbehandlere*. De årlige bemanningskostnadene for Domstolkommisjonens forslag beregnes på tilsvarende måte:

$$(24) \widehat{Arbkost}_t^{L,komalt} = \widehat{dom}_t^{L,komalt} \widehat{domkost}_t^L + \widehat{utred}_t^{L,komalt} \widehat{utredkost}_t^L + \widehat{saksbeh}_t^{L,komalt} \widehat{saksbehkost}_t^L, t = 2020, \dots, 2040.$$

Hvor mye det offentlige kan spare i bemanningskostnader ved å endre på ankeordningen i tråd med Domstolkommisjonens forslag, beregnes ved å ta differansen mellom (23) og (24) og summere over alle lagmannsretter og år som inngår i analyseperioden.

6.2.3 Utgifter til advokat, tolk og sakkyndig

6.2.3.1 Advokatutgifter

Det er gjort anslag på hvor mye partene kan spare i advokatutgifter hvis Domstolkommisjonens forslag til ny ankeordning tas til følge. Anslagene gjelder kun for anker over dom i sivile saker med fri rådighet. Partene vil også kunne spare midler ved at behandlingen av anker over beslutninger og kjennelser begrenses. For disse anketyperne foreligger det imidlertid ikke informasjon om hvor mye advokater typisk fakturerer, og virkningene av å begrense muligheten for å anke kjennelser og beslutninger er derfor utelatt fra beregningene. Det pekes likevel på at advokater sannsynligvis fakturerer relativt få timer i tilknytning til anker over beslutninger og kjennelser i forhold til anker over dom. Slikt sett fanger metoden opp brorparten av advokatutgiftene partene kan spare ved at ankeordningen endres.

Bransjeundersøkelsen til Advokatforeningen gir informasjon om gjennomsnittlige timepriser for advokater.⁸ Timeprisen avhenger av hvor i landet advokaten holder til, og av markedssegment. Det oppgis geografisk differensierte priser for Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø samt et gjennomsnitt for resten av landet. Videre skilles det blant annet mellom privatklienter og næringslivsklienter.

Tabell 12 Gjennomsnittlige timepriser for advokat i 2018, privatklienter og næringslivsklienter, 2019-kroner

By/region	Timepris privatklienter	Timepris næringslivsklienter
Oslo	1863	2277
Bergen	1767	2121
Trondheim	1854	1986
Tromsø	1712	1687
Resten av landet	1629	1823

Timeprisene som inngår i analysen, tar langt på vei hensyn til både hvor advokatene holder til, og om partene er privatklienter eller næringslivsklienter. For hver lagmannsrett er det anvendt en felles pris. Postnummer gir informasjon om hvor advokater holder til. Videre gir saksbehandlingssystemet til domstolene informasjon om hvorvidt den enkelte part er en privatperson eller et foretak. Formelt beregnes advokatprisen for privatklienter i lagdømme L ($P_{L,priv}$) som

$$(25) \widehat{P_{L,priv,2020}} = \sum_{b=1}^5 a_{priv,b} p_{priv,b,2018}$$

hvor $a_{priv,b}$ er andelen advokater fra by/region b . Som i Advokatforeningens undersøkelse skilles det mellom byene Oslo, Bergen, Trondheim, Tromsø og kategorien «resten av landet». Byene er kategorisert numerisk, og den enkelte by har en unik verdi for b . Priser for «resten av landet» er anvendt for advokater som holder til i andre byer enn Oslo, Bergen, Trondheim eller Tromsø. På tilsvarende måte beregnes prisen for næringslivsklienter som

$$(26) \widehat{P_{L,nliv}} = \sum_{b=1}^5 a_{nliv,b} p_{nliv,b}$$

Prisene i (25) og (26) er vektet sammen. Vektene er proporsjonale med andelen parter som har vært henholdsvis privatpersoner og foretak i lagmannsretten over perioden 2010 til 2018. Hvis $\alpha_{L,priv}$ angir andelen private parter i lagmannsrett L , beregnes den vektete prisen for lagmannsretten som

$$(27) \widehat{P_L} = \alpha_{L,priv} \widehat{P_{L,priv}} + (1 - \alpha_{L,priv}) \widehat{P_{L,nliv}}, \alpha_{L,priv} + \alpha_{L,nliv} = 1$$

⁸ Advokatforeningen (2019). *Advokatbransjen 2019. Utviklingstrekk og nøkkeltall for 2018*.

Det er lagt til grunn en årlig reell prisvekst på 1,5 prosent. Tabellen nedenfor viser anslåtte gjennomsnittspriser for advokat i 2018.

Tabell 13 Anslått timepris for advokat. Etter lagmannsrett. 2019-kroner

Lagmannsrett (sete)	Toppskrift (<i>L</i>)	Anslått timepris for advokat
Agder lagmannsrett (Skien)	<i>A</i>	1927
Borgarting lagmannsrett (Oslo)	<i>B</i>	2009
Eidsivating lagmannsrett (Hamar)	<i>E</i>	1958
Frostating lagmannsrett (Trondheim)	<i>F</i>	1885
Gulating lagmannsrett (Bergen)	<i>G</i>	1867
Hålogaland lagmannsrett (Tromsø)	<i>H</i>	1856

At de anslåtte prisforskjellene mellom lagmannsrettene ikke samsvarer med prisforskjellene mellom byene som er inkludert i Advokatforeningens undersøkelse, skyldes fortrinnsvis at advokatene som prosederer sakene, ikke nødvendigvis har kontor i samme by som lagmannsretten holder til i. Agder og Eidsivating har for eksempel et relativt stort innslag av advokater som holder til i Oslo.

Domstolkommisjonen har, med ekstern bistand, kartlagt tilkjente saks kostnader i lagmannsrettene for saker som ble behandlet i 2017.⁹ I denne analysen er det lagt til grunn en reell årlig vekst i saks kostnader på 1,5 prosent. Ved å bruke justerte medianverdier for saks kostnader for 2018, og advokatprisene som er oppgitt i tabellen ovenfor, kan en anslå hvor mange timer en advokat typisk fakturerer i en sak. Anslaget for tidsbruk per sak og de anslåtte timeprisene er brukt til å fremskrive advokatutgifter. I fremskrivingen er det lagt til grunn en reell årlig vekst i timepris på 1,5 prosent, mens timeantallet per sak holdes konstant.

I nullalternativet anslås de samlede advokatutgiftene på årsbasis ved først å multiplisere anslaget for advokattimer per sak med timeprisen for advokat. Dette uttrykket, som kan tolkes som advokat kostnader per sak, multipliseres deretter med anslaget for antall anker over dom i sivile saker med fri rådighet. I Domstolkommisjonens alternativ er det lagt til grunn at en andel av anker over dom i sivile saker med fri rådighet blir mindre arbeidskrevende enn i dag. Det er i disse beregningene brukt samme verdier for andelen saker som avgrenses og relativ arbeidsbelastning som i beregningene som knytter seg bemanningskostnader, se tabell 11. Merk at arbeidsbelastning i denne sammenheng sikter til arbeidsbelastningen til advokater og ikke for de ansatte i lagmannsrettene. Når det for eksempel legges til grunn en relativ arbeidsbelastning på 50 prosent for avgrensede saker, impliserer dette at advokatene typisk fakturerer halvparten så mange timer som i saker som ikke avgrenses.

For å beregne hvor mye partene totalt kan spare i advokatutgifter, har kommisjonen først tatt den årlige differansen mellom de totale advokatutgiftene i nullalternativet og kommisjonens alternativ for hver lagmannsrett og deretter summert differansen mellom de to alternativene over år og lagmannsretter.

⁹ Gjermund Aasbrenn (2020). Undersøkelse av tilkjente saks kostnader i lagmannsrettene og Høyesterett

6.2.3.2 Utgifter til tolker og sakkyndige

Metoden som er anvendt til å beregne hvor mye det offentlige og private parter kan spare i utgifter til tolker og sakkyndige, følger i all hovedsak de samme metodologiske prinsippene som beregningene knyttet til bemanningskostnader og advokatutgifter. I beregningene anvendes den fremskrevne saksinngangen for hver lagmannsrett, spesifisert ved (25). Kommisjonen har deretter anslått andelen saker hvor lagmannsretten vil ha behov for bistand fra en tolk eller en sakkyndig. Andelen saker med tolk og/eller sakkyndig er beregnet på bakgrunn av saksstatistikk for anker over dom i sivile saker fra perioden 2015–2018.

Gjennomsnittlig kostnader per sak der enten en tolk eller sakkyndig har vært delaktig, er beregnet ved å koble regnskapsdata opp mot saksstatistikk fra domstolenes saksbehandlingssystem. Kostnader til tolker og sakkyndige inkluderer salærer, reisekostnader, diettkostnader og fraværsgodtgjørelser. Regnskapsdataene gir kun informasjon om kostnadsnivået i saker som dekkes av det offentlige. I sivile saker med fri rådighet kan partene få dekket sine kostnader av det offentlige, men partene risikerer også å måtte dekke kostnadene med egne midler. En sentral forutsetning for beregningene er at det ikke er vesentlige forskjeller i kostnadsnivå mellom saker der henholdsvis det offentlige og privatpersoner dekker kostnadene. Gjennomsnittskostnadene for tolk og sakkyndig i saker der det offentlige dekker kostnadene, er dermed lagt til grunn også i saker der partene selv dekker kostnadene. Den fremskrevne saksinngangen, andelen saker med tolk og/eller sakkyndig og kostnader per sak er momentene som inngår i beregningen av nullalternativet.

I beregningene som knytter seg til kommisjonens forslag, er det lagt til grunn at en andel av anker over dom i sivile saker blir mindre arbeidskrevende enn i nullalternativet. Et sentralt spørsmål er hvor stor denne andelen vil være, og hvor mye mindre arbeidskrevende disse sakene eventuelt blir for tolker og sakkyndige. I beregningene er det anvendt samme andelsstørrelser og størrelser for relativ arbeidsbelastning som i beregningene som knytter seg til bemanningskostnader og advokatutgifter. Disse størrelsene fremgår av tabell 11 ovenfor.

6.2.4 Tidskostnader

Tidskostnader inkluderer både den tiden partene bruker på å reise til lagmannsretten, og den tiden som går med til rettsmøter. Det er gjort beregninger av hva samfunnet kan spare i tidskostnader ved å endre på ankeordningen. Metoden som er anvendt for å beregne reisetid, prising av tid, hvor mange parter og vitner som reiser, og hvor aktørene reiser fra, er lik som i den samfunnsøkonomiske analysen Domstolkommisjonen gjennomførte i forbindelse med sin første delutredning.¹⁰ Metoden gjentas ikke her. Videre har kommisjonen brukt medianverdier for rettsmøtetimer for å anslå hvor mye tid parter og vitner kan spare i form av rettsmøtetid.

Som i de øvrige beregningene i analysen legges det også her til grunn at en andel av anker over dom i sivile saker med fri rådighet blir mindre arbeidskrevende hvis Domstolkommisjonens foreslåtte ankeordning trer i kraft, herunder forslaget om preklusjon mellom instansene, lavere terskel for å nekte anker i sivile saker fremmet til ankeforhandling og økt gjenbruk av opptak. I beregningene av tidsbesparelsene som kan oppnås, er det lagt til grunn at parter og vitner ikke møter i disse sakene. For de øvrige sakene er det lagt til grunn tilsvarende oppmøte som i nullalternativet.

---

¹⁰ NOU 2019: 17 *Domstolstruktur*, vedlegg del VI, s. 6–10.

6.3 Oppsummering av resultater

6.3.1 Bemanningskostnader

For å anslå det fremtidige behovet for ansatte i lagmannsrettene er saksinngangen til den enkelte lagmannsrett fremskrevet til år 2040. Dette er gjort ved å først fremskrive saksinngangen til tingrettene og bruke gjennomsnittlige ankefrekvenser for den enkelte tingrett og sakstype. For hver sakstype er det tatt hensyn til at en andel saker typisk nektes fremmet, trekkes eller forlikes utenrettslig før behandlingen i lagmannsretten har startet.

Behovet for dommere er beregnet ved å se på forholdet mellom gjennomsnittlig produktivitetsnivå for dommere over perioden 2010–2018 og den anslåtte fremtidige arbeidsmengden i lagmannsretten. Videre er det lagt til grunn at forholdet mellom stillingstypene i den enkelte lagmannsrett skal være som i dag. Det anslåtte behovet for dommere er slik sett førende for hvor mange utredere og saksbehandlere lagmannsretten har behov for.

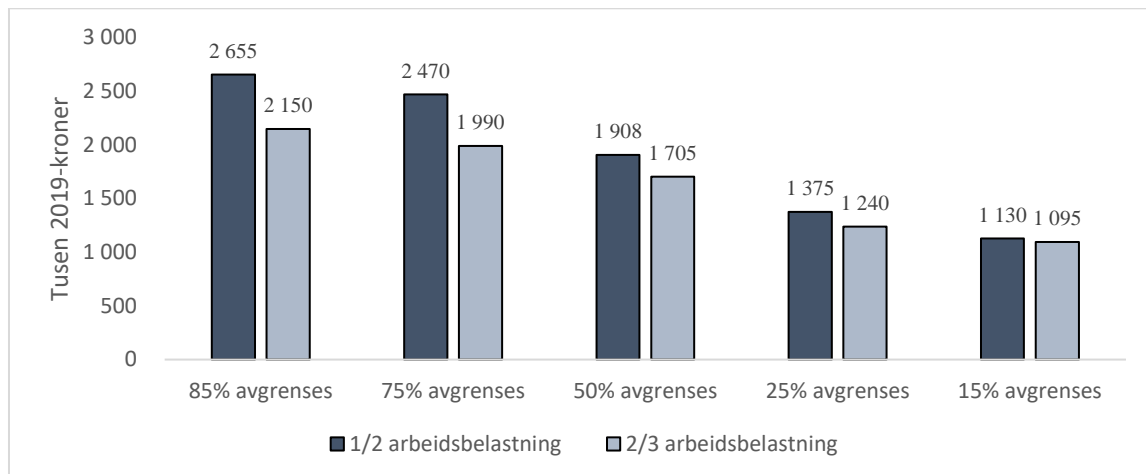
Bemanningskostnadene inkluderer lønn, arbeidsgiveravgift, pensjonsinnskudd og gruppelevesforsikring. Lønnen til dommere følger lønnsreguleringen for dommere, fastsatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet. For saksbehandlere og utredere er det brukt gjennomsnittsverdier per lagmannsrett. For samtlige stillingsgrupper er det lagt til grunn en årlig reallønnsvekst på 1,5 prosent.

Kommisjonens forslag legger til rette for en mer avgrenset behandling av anker over dom i sivile saker med fri rådighet enn i dag samt for å begrense mulighetene for særskilte anker over kjennelser og beslutninger i sivile saker. Begrepet «avgrenset» sikter i det følgende til at saken avgrenses mer enn hva som typisk er tilfelle i dag. For sivile anker over dom er det et spørsmål om hvor stor andel av sakene som påvirkes av kommisjonens forslag, og hvor arbeidskrevende disse sakene vil være sammenliknet med i dag. For anker over kjennelser og beslutninger er det et spørsmål om i hvilken grad ankeadgangen skal begrenses. Dette er usikkerhetsmomenter som har betydning for utregningene.

For kommisjonens forslag er det foretatt beregninger med tre forskjellige modeller. Modellene legger ulike forutsetninger til grunn om hvor mange anker over kjennelser og beslutninger lagmannsrettene vil behandle. I hovedalternativet legges det til grunn at lagmannsrettene behandler halvparten så mange sivile anker over kjennelser og beslutninger enn dersom inneværende ankeordning videreføres. I de to øvrige modellene er andelen satt til henholdsvis $\frac{1}{4}$ og $\frac{3}{4}$.

I samtlige modeller er det beregnet alternativer der det legges til grunn at henholdsvis 85, 75, 50, 25 og 15 prosent av sivile anker over dom i saker hvor partene har fri rådighet, avgrenses. For hvert av disse avgrensingsalternativene er det foretatt utregninger der det legges til grunn at en avgrenset sak er henholdsvis halvparten og to tredjedeler så arbeidskrevende som saker som ikke avgrenses. Innsparingsanslagene som knytter seg til hovedalternativet, vises i figuren nedenfor. Anslagene viser hvor mye det offentlige vil kunne spare over en periode på 15 år.

Figur 2 Sparte bemanningskostnader over 15 år (2026–2040). Hovedalternativet. Tusen 2019-kroner

Som figuren viser, er innsparingspotensialet større når flere saker avgrensnes og – gitt at en bestemt andel av sakene avgrensnes – større desto mindre arbeidskrevende en avgrenset sak relativt sett er. Figuren viser også at innsparingsanslagene er relativt sensitive overfor hvilke forutsetninger som legges til grunn. Men anslagene viser også at det offentlige uansett vil oppnå innsparinger ved å endre på ankeordningen.

I utgangspunktet er det vanskelig å si noe kvalifisert om hvilket av innsparingsanslagene som er mest realistisk. Den foreslåtte ordningen er ny, og det finnes ikke empiri fra Norge som kan underbygge at ett alternativ er mer realistisk enn andre alternativer. En mulighet er å se til andre land. I Sverige blir det avholdt hovedforhandling i om lag 12–14 prosent av anker over dom i sivile saker, noe som tilsier at om lag 88–86 prosent av sakene avgrensnes. Men det er vesentlige forskjeller mellom ordningen kommisjonen foreslår, og den svenske ordningen. Det er også forskjeller når det kommer til hva slags type sivile saker ankeinstansene i de to landene behandler. Å forvente en tilsvarende avgrensingsandel som i Sverige er derfor ikke nødvendigvis realistisk. Tilsvarende argumentasjon gjelder for Finland.

I samfunnsøkonomiske analyser er det vanlig å beregne forventningsverdier når det knytter seg stor usikkerhet til en virkning. Forventningsverdien til en virkning er det samme som en veid sum. Det enkelte utfall vektet proporsjonalt med sannsynligheten for utfallet. Ideelt sett bør sannsynligheten for hvert utfall beregnes, men det er ikke mulig i dette tilfellet. Derfor må også sannsynligheten for hvert utfall vurderes skjønnsmessig.

Kommisjonen vurderer alternativene hvor henholdsvis 25 og 50 prosent av anker over dom i sivile saker med fri rådighet avgrensnes, som sannsynlige. De øvrige alternativene vurderes som usannsynlige. Forventet innsparing i basismodellen anslås på denne bakgrunn til om lag 1,5 milliarder 2019-kroner over en periode på 15 år (2026–2040). Domstolkommisjonen understreker at anslaget må tolkes med varsomhet.

Kommisjonen har foretatt ytterligere beregninger for å undersøke hvordan antakelsen om antall kjennelser og beslutninger i basismodellen påvirker anslagene for forventet innsparing. Hvis en beregner forventningsverdier på tilsvarende måte som i basismodellen, men legger til grunn at lagmannsrettene behandler henholdsvis $\frac{1}{4}$ og $\frac{3}{4}$ så mange anker over kjennelser og beslutninger som med dagens ankeordning, anslås forventede innsparinger til henholdsvis 1,9 og 1,1 milliarder 2019-kroner over 15 år.

6.3.2 Utgifter til advokat, tolk og sakkyndig

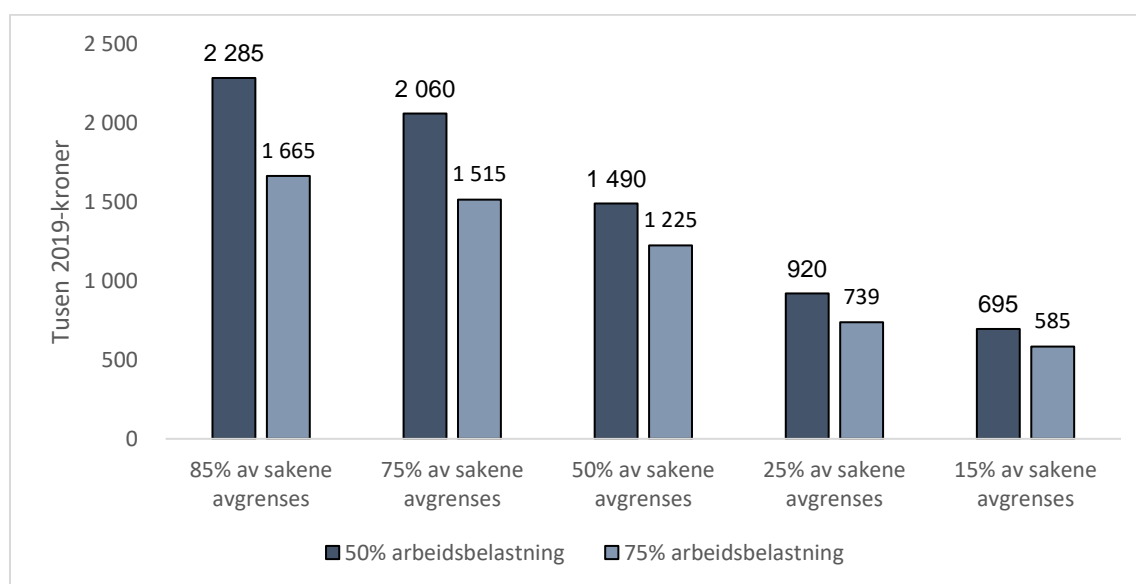
Andelen saker som blir mindre omfattende med kommisjonens forslag, og den relative arbeidsbelastningen ved disse sakene, er usikkerhetsmomenter som også gjør seg gjeldende for beregningene av hvor mye det offentlige kan spare i utgifter til tolker og sakkyndige, samt hvor mye partene kan spare i advokatutgifter. Beregningene av disse kostnadene er derfor gjort på tilsvarende måte som for bemanningskostnadene.

6.3.2.1 Advokatutgifter

I beregningene av advokatutgifter er det tatt utgangspunkt i gjennomsnittlige timepriser fra Advokatforeningens bransjeundersøkelse. Prisene som anvendes i analysen, tar hensyn til hvor i landet advokaten holder til, og om klienten er en privatperson eller et foretak. Det er lagt til grunn en årlig realvekst i timepris på 1,5 prosent.

Tall fra analysen om tilkjente saks kostnader i lagmannsrettene er anvendt for å beregne hvor mange timer en advokat typisk fakturerer i anker over dom i sivile saker der partene har fri rådighet. Figuren nedenfor viser anslag for hvor mye private parter samlet sett kan spare i advokatutgifter over 15 år hvis kommisjonens forslag tas til følge. Beløpene er oppgitt i tusen 2019-kroner.

Figur 3 Sparte advokatutgifter over 15 år (2026–2040). Tusen 2019-kroner

Definisjonen av «avgrenset» er tilsvarende som under delkapittelet om bemanningskostnader. Det er andelen saker som blir mindre arbeidskrevende hvis kommisjonens forslag tas til følge. «Arbeidsbelastning» sikter til advokatens arbeidsbelastning. I alternativet der det er antatt en relativ arbeidsbelastning på 50 prosent, er det lagt til grunn at advokaten fakturerer halvparten så mange timer som hun ville ha gjort ved en videreføring av dagens ordning.

Domstolkommisjonen peker på at det er usikkerhet knyttet til anslagene. Men hensikten med analysen er først og fremst å kartlegge et realistisk mulighetsrom for innsparinger. Som figuren viser, vil en kunne redusere den økonomiske belastningen til partene relativt mye ved å endre på dagens ankeordning.

På lik linje med anslagene for bemanningskostnader vurderer Domstolkommisjonen alternativene der henholdsvis 25 og 50 prosent av sakene avgrenses, som sannsynlige, mens de øvrige alternativene vurderes som usannsynlige. I tråd med gjeldende praksis for beregninger av forventningsverdier i samfunnsøkonomiske analyser anslås innsparingene til

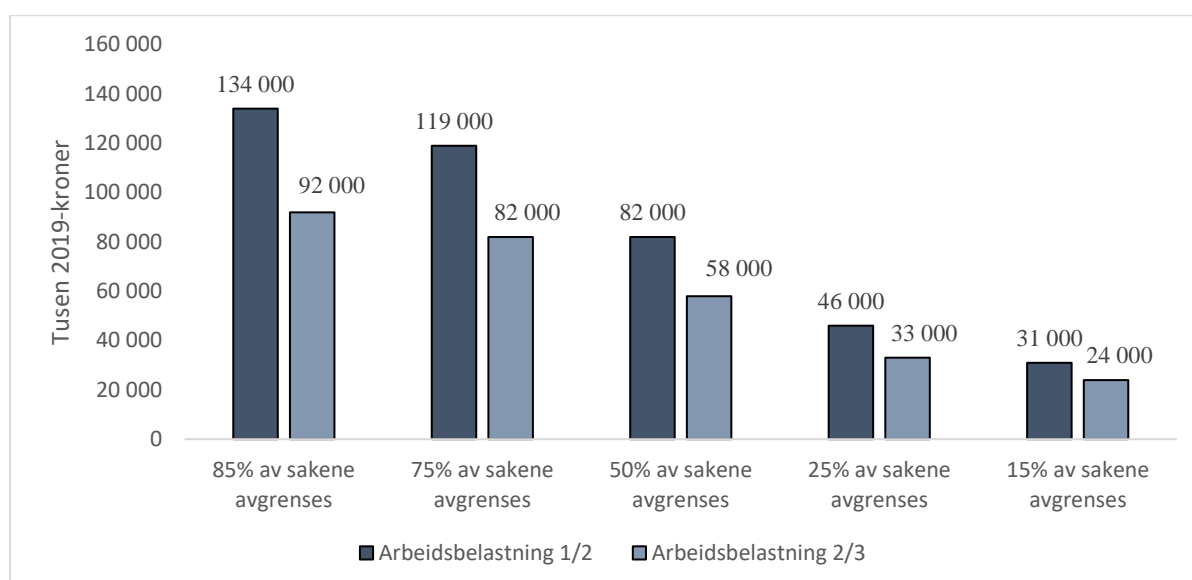
omtrent 1,1 milliarder 2019-kroner over en periode på 15 år.

6.3.2.2 Utgifter til tolker og sakkyndige

Utgifter til tolker og sakkyndige i sivile saker i lagmannsrettene er relativt beskjedne i forhold til de øvrige størrelsene som inngår i denne analysen. Innsparingspotensialet er derfor også betydelig lavere enn for bemanning og advokatutgifter. Figuren nedenfor viser anslag over hvor mye det offentlige kan spare over 15 år. Med tilsvarende forutsetninger som for bemanningskostnader og advokatutgifter, anslås forventet innsparing til om lag 70 millioner 2019-kroner over 15 år.

Kostnader til tolker og sakkyndige kan dekkes av det offentlige, men private parter risikerer å måtte dekke kostnadene med egne midler. Det anslås at om lag 60 prosent av det totale innsparingspotensialet vil tilfalle det offentlige, mens de resterende 40 prosent vil tilfalle private parter.

Figur 4 Sparte utgifter til tolker og sakkyndige over 15 år (2026–2040). Tusen 2019-kroner

6.3.3 Tidskostnader

Når parter og vitner bruker tid på reising og rettsmøter, medfører det en samfunnsøkonomisk kostnad fordi denne tiden ellers kunne ha blitt brukt på verdiskaping. Det er gjort anslag på hvordan kommisjonens foreslåtte ankeordning vil påvirke samlede tidskostnader. Tid omfatter i denne sammenheng tiden som går med på reise til lagmannsretten, samt rettsmøtetid.

Medianverdier over perioden 2010–2018 er lagt til grunn for antall parter og vitner som møter per sak, og for hvor mye tid som typisk går med til rettsmøter. Kommisjonen har valgt å bruke medianverdier fremfor gjennomsnitt, ettersom sistnevnte påvirkes av ekstremverdier. Videre har kommisjonen brukt postnummer til å analysere hvor parter og vitner typisk reiser fra. For å få tall på reisetid har kommisjonen kartlagt reisetider fra samtlige kommuner til den enkelte lagmannsrett. Prising av tid er gjort på tilsvarende måte som i kommisjonens første delutredning.

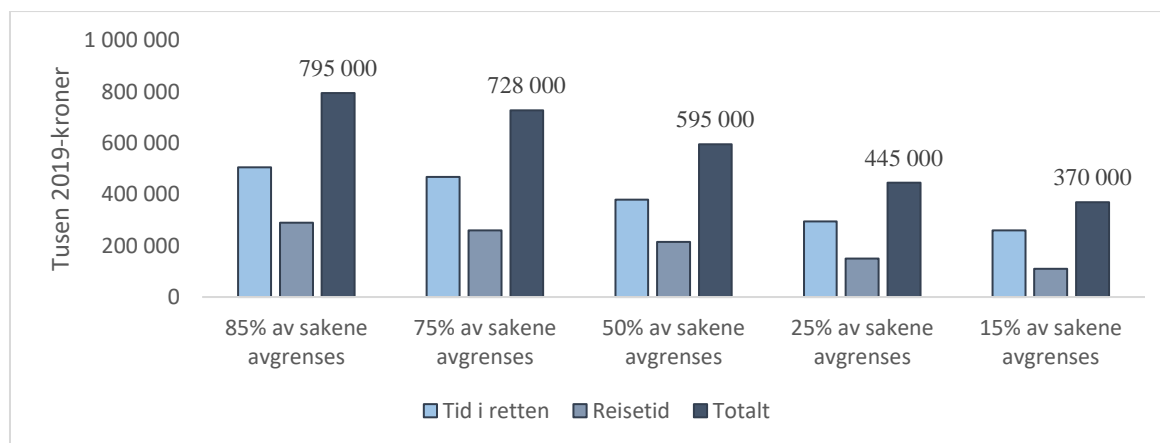
Hvor mye tid man samlet sett sparer på kommisjonens forslag, avhenger av andelen saker som avgrenses. I beregningene av tidskostnader er det lagt til grunn at det kun er sivile anker over dom i saker der partene har fri rådighet som påvirkes av kommisjonens forslag. Videre er det

lagt til grunn at parter og vitner ikke møter i lagmannsretten i avgrensede saker. For saker som ikke avgrenses, er det lagt til grunn tilsvarende oppmøte som i beregningene av en videreføring av inneværende ordning.

I praksis er det nærliggende å tro at virkningene av kommisjonens forslag vil kunne være at et mindre antall personer må møte i noen avgrensede saker, og at det generelt sett møter færre personer i de øvrige sakene enn hva som er typisk i dag. Men å foreta beregninger som bygger på slike forutsetninger, vil kreve at man gjør flere og mer usikre antagelser om effektene av kommisjonens forslag. Til tross for at antakelsene som er lagt til grunn i denne analysen, er relativt enkle, mener kommisjonen at anslagene er en god tilnærming på hvor mye samfunnet kan spare i tidskostnader som følge av å endre på ankeordningen.

Figuren nedenfor viser anslag for sparte tidskostnader over 15 år, og hvordan disse avhenger av andelen saker som avgrenses. Tallene er oppgitt i tusen 2019-kroner.

Figur 5 Sparte tidskostnader over 15 år (2026–2040). Vitner og parter. Tusen 2019-kroner

Hvis en legger til grunn at det ikke skal møte flere vitner i lagmannsretten enn i tingretten, vil innsparinger i form av tid ligge svært nær innsparingsanslaget der det er lagt til grunn at 50 prosent av sakene avgrenses. Hvis man likevel beregner forventningsverdier på tilsvarende måte som for de øvrige virkningene som inngår i denne analysen, anslås forventet innsparing i form av tid til 520 millioner 2019-kroner.

6.3.4 Oppsummering

Analysen har vist at Domstolkommisjonens forslag til ny ankeordning kan gi store samfunnsøkonomiske gevinster, både for privatpersoner og for det offentlige. Usikkerheten knytter seg først og fremst til hvor stor gevinsten eventuelt vil bli. Som analysen har vist, avhenger størrelsen på den totale gevinsten av hvor stor andel av sakene som blir mindre arbeidskrevende med kommisjonens foreslåtte løsning, hvor mye mindre arbeidskrevende disse sakene blir, og i hvilken grad muligheten for å anke kjennelser og beslutninger i sivile saker begrenses. På dette området er det vanskelig å si noe konkret. Det finnes ikke relevant empirisk forskning fra Norge en kan støtte seg på, og ankeordningen i andre land er ikke direkte sammenlignbar med løsningen kommisjonen har foreslått. Derfor har også kommisjonen valgt å kartlegge mulighetsrommet for gevinster.

7 Analyse av sakskostnader

7.1 Utvikling i tingrettene

7.1.1 Metode

Domstolkommisjonen har mottatt 8800 domsavgjørelser fra Domstoladministrasjonen. Dokumentene er trukket ut av domstolenes saksbehandlingssystem Lovisa og oversendt til kommisjonen i PDF-format. Et dokument gir informasjon om avgjørelsen i en sak. Sakene som inngår i undersøkelsen, er alminnelige tvistesaker avgjort ved dom. Avgjørelsene er fattet i 2009, 2017 eller 2018. Kommisjonen har kartlagt sakskostnader for 2009 og 2018. Totalt utgjør dette omtrent 5800 saker. Saksnummer og beløp er tastet inn manuelt. Øvrig saksinformasjon er koblet på fra domstolenes saksbehandlingssystem. Dette lar seg gjøre fordi alle saker har et unikt saksnummer.

Alle beløp er inflasjonsjustert med Statistisk sentralbyrås priskalkulator. Beløpene i tabellene nedenfor er oppgitt i tusen 2019-kroner. Tabellene oppgir antall observasjoner (*Obs*), gjennomsnitt (*Gj.snitt*), standardavvik (*SD*), prosentiler (*p25*, *p50*, *p75* og *p99*) og kvintiler. Verditalle som er oppgitt for kvintiler, er medianen innen den enkelte kvintil.

7.1.2 Resultater

7.1.2.1 Tingretter i Agder lagdømme

2009	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	170	100	121	48	79	115	567
Tvistesum	170	2590	10 886	185	374	984	83 603
Saksbehandlingstid	170	173	62	128	169	198	374
Møtetimer	170	9	5	6	8	11	31
2018							
Sakskostnader	144	234	602	65	120	202	3890
Tvistesum	144	3864	18 349	204	510	2027	146 485
Saksbehandlingstid	144	203	116	135	179	233	715
Møtetimer	144	12	16	6	8	14	77
Vekst fra 2009 til 2018							
Sakskostnader	314	134 %	398 %	35 %	52 %	76 %	586 %
Tvistesum	314	49 %	69 %	10 %	36 %	106 %	75 %
Saksbehandlingstid	314	17 %	87 %	5 %	6 %	18 %	91 %
Møtetimer	314	33 %	220 %	0 %	0 %	27 %	148 %

2009	Obs.	1. kvartil	2. kvartil	3. kvartil	4. kvartil	5. kvartil
Sakskostnader	170	30	54	87	129	230
Tvistesum	170	170	304	380	454	1230
Saksbehandlingstid	170	129	167	166	171	189
Møtetimer	170	5,8	7,5	8,0	8,5	14,0

2018

Sakskostnader	144	33	78	126	202	424
Tvistesum	144	180	291	561	816	2405
Saksbehandlingstid	144	126	175	165	217	226
Møtetimer	144	5,5	6,8	10,0	9,5	17,3

Vekst fra 2009 til 2018

Sakskostnader	314	10 %	44 %	45 %	57 %	84 %
Tvistesum	314	6 %	-4 %	48 %	80 %	96 %
Saksbehandlingstid	314	-2 %	5 %	0 %	27 %	19 %
Møtetimer	314	-5 %	-9 %	25 %	12 %	24 %

7.1.2.2 Tingretter i Borgarting lagdømme

2009	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	450	159	302	48	90	173	1362
Tvistesum	450	10 776	85 785	293	699	2435	123 000
Saksbehandlingstid	450	189	80	138	177	221	482
Møtetimer	450	11	11	6	9	14	53

2018

Sakskostnader	420	303	677	65	144	259	3405
Tvistesum	420	7369	37 893	238	765	3060	102 000
Saksbehandlingstid	420	231	131	157	204	268	765
Møtetimer	420	13	14	6	10	15	64

Vekst fra 2009 til 2018

Sakskostnader	870	91 %	124 %	35 %	60 %	50 %	150 %
Tvistesum	870	-32 %	-56 %	-19 %	9 %	26 %	-17 %
Saksbehandlingstid	870	22 %	64 %	14 %	15 %	21 %	59 %
Møtetimer	870	18 %	27 %	0 %	11 %	7 %	21 %

2009	Obs.	1. kvartil	2. kvartil	3. kvartil	4. kvartil	5. kvartil
Sakskostnader	450	29	54	86	123	241
Tvistesum	450	298	449	615	746	2460
Saksbehandlingstid	450	145	164	173	187	208
Møtetimer	450	4,5	7,0	7,5	11,0	14,5

2018

Sakskostnader	420	32	79	132	203	458
Tvistesum	420	204	394	604	844	4080
Saksbehandlingstid	420	155	192	191	208	289
Møtetimer	420	5,0	7,0	8,5	11,0	19,0

Vekst fra 2009 til 2018

Sakskostnader	870	10 %	46 %	53 %	65 %	90 %
Tvistesum	870	-32 %	-12 %	-2 %	13 %	66 %
Saksbehandlingstid	870	7 %	17 %	11 %	11 %	39 %
Møtetimer	870	11 %	0 %	13 %	0 %	31 %

7.1.2.3 Tingretter i Eidsivating lagdømme

2009	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	96	128	258	41	84	126	2460
Tvistesum	96	2338	5499	172	414	1322	27 060
Saksbehandlingstid	96	173	112	114	157	198	981
Møtetimer	96	10	9	7	8	11	73

2018

Sakskostnader	124	210	597	46	120	203	1109
Tvistesum	124	2732	10 985	204	510	1275	51 000
Saksbehandlingstid	124	291	163	173	262	394	699
Møtetimer	124	11	11	7	8	15	43

Vekst fra 2009 til 2018

Sakskostnader	220	64 %	131 %	12 %	43 %	61 %	-55 %
Tvistesum	220	17 %	100 %	19 %	23 %	-4 %	88 %
Saksbehandlingstid	220	68 %	46 %	52 %	67 %	99 %	-29 %
Møtetimer	220	10 %	22 %	0 %	0 %	36 %	-41 %

2009

	Obs.	1. kvantil	2. kvantil	3. kvantil	4. kvantil	5. kvantil
Sakskostnader	96	29	45	87	125	275
Tvistesum	96	140	198	492	406	3075
Saksbehandlingstid	96	106	106	169	167	205
Møtetimer	96	7,0	6,8	8,0	8,5	17,5

2018

Sakskostnader	124	28	82	126	195	391
Tvistesum	124	158	337	561	1224	978
Saksbehandlingstid	124	170	269	289	262	422
Møtetimer	124	4,5	7,5	7,5	13,5	17,5

Vekst fra 2009 til 2018

Sakskostnader	220	-3 %	82 %	45 %	56 %	42 %
Tvistesum	220	13 %	70 %	14 %	201 %	-68 %
Saksbehandlingstid	220	60 %	155 %	71 %	57 %	106 %
Møtetimer	220	-36 %	10 %	-6 %	59 %	0 %

7.1.2.4 Tingretter i Frostating lagdømme

2009	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	103	93	100	33	62	107	504
Tvistesum	103	1491	3202	197	467	984	18 450
Saksbehandlingstid	103	177	74	125	166	221	339
Møtetimer	103	8	5	5	7	9	22

2018

Sakskostnader	164	207	314	64	114	204	1985
Tvistesum	164	3006	10 764	198	510	1770	40 392
Saksbehandlingstid	164	222	108	157	199	267	605
Møtetimer	164	12	10	7	9	14	50

Vekst fra 2009 til 2018

Sakskostnader	267	123 %	214 %	94 %	84 %	91 %	294 %
Tvistesum	267	102 %	236 %	1 %	9 %	80 %	119 %
Saksbehandlingstid	267	25 %	46 %	26 %	20 %	21 %	78 %
Møtetimer	267	50 %	100 %	40 %	29 %	56 %	127 %

2009

	Obs.	1. kvartil	2. kvartil	3. kvartil	4. kvartil	5. kvartil
Sakskostnader	103	27	55	83	110	213
Tvistesum	103	246	533	381	615	3075
Saksbehandlingstid	103	127	162	159	191	188
Møtetimer	103	4,0	6,5	7,0	9,0	14,5

2018

Sakskostnader	164	36	82	131	199	429
Tvistesum	164	184	227	383	872	3060
Saksbehandlingstid	164	149	189	190	201	314
Møtetimer	164	5,5	7,0	8,0	12,8	17,5

Vekst fra 2009 til 2018

Sakskostnader	267	33 %	49 %	58 %	81 %	101 %
Tvistesum	267	-25 %	-57 %	1 %	42 %	0 %
Saksbehandlingstid	267	17 %	16 %	19 %	6 %	67 %
Møtetimer	267	38 %	8 %	14 %	42 %	21 %

7.1.2.5 Tingretter i Gulating lagdømme

2009	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	259	134	237	43	86	143	1613
Tvistesum	259	3449	14 740	228	486	1476	123 000
Saksbehandlingstid	259	192	97	143	176	226	448
Møtetimer	259	10	9	6	8	14	45

2018

Sakskostnader	237	272	809	73	142	205	2720
Tvistesum	237	7264	47 397	191	469	1637	204 000
Saksbehandlingstid	237	293	136	201	271	362	679
Møtetimer	237	12	17	6	8	13	84

Vekst fra 2009 til 2018

Sakskostnader	496	103 %	241 %	70 %	65 %	43 %	69 %
Tvistesum	496	111 %	222 %	-16 %	-3 %	11 %	66 %
Saksbehandlingstid	496	53 %	40 %	41 %	54 %	60 %	52 %
Møtetimer	496	20 %	89 %	0 %	0 %	-7 %	87 %

2009

Obs.	1. kvintil	2. kvintil	3. kvintil	4. kvintil	5. kvintil	
Sakskostnader	259	29	52	83	130	246
Tvistesum	259	169	369	327	572	2040
Saksbehandlingstid	259	156	165	171	180	228
Møtetimer	259	6,5	6,0	7,0	10,5	14,5

2018

Sakskostnader	237	31	81	143	193	414
Tvistesum	237	122	357	359	794	4080
Saksbehandlingstid	237	192	253	317	271	382
Møtetimer	237	4,5	7,0	8,5	10,0	17,8

Vekst fra 2009 til 2018

Sakskostnader	496	7 %	56 %	72 %	48 %	68 %
Tvistesum	496	-28 %	-3 %	10 %	39 %	100 %
Saksbehandlingstid	496	23 %	54 %	85 %	51 %	67 %
Møtetimer	496	-31 %	17 %	21 %	-5 %	23 %

7.1.2.6 Tingretter i Hålogaland lagdømme

2009	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	125	126	159	50	92	138	625
Tvistesum	125	2215	5311	278	615	1845	22 678
Saksbehandlingstid	125	193	76	137	179	229	400
Møtetimer	125	11	7	7	9	14	34

2018

Sakskostnader	129	202	234	81	144	231	1044
Tvistesum	129	1839	3800	248	510	1683	17 340
Saksbehandlingstid	129	258	125	177	231	307	718
Møtetimer	129	13	10	8	11	15	72

Vekst fra 2009 til 2018

Sakskostnader	254	60 %	47 %	62 %	57 %	67 %	67 %
Tvistesum	254	-17 %	-28 %	-11 %	-17 %	-9 %	-24 %
Saksbehandlingstid	254	34 %	64 %	29 %	29 %	34 %	80 %
Møtetimer	254	18 %	43 %	14 %	22 %	7 %	112 %

2009

Obs.	1. kvartil	2. kvartil	3. kvartil	4. kvartil	5. kvartil	
Sakskostnader	125	28	51	89	125	233
Tvistesum	125	351	492	634	564	2432
Saksbehandlingstid	125	174	166	148	178	249
Møtetimer	125	6,5	6,5	7,5	9,8	19,0

2018

Sakskostnader	129	32	82	130	203	352
Tvistesum	129	153	434	485	446	1883
Saksbehandlingstid	129	164	198	238	214	315
Møtetimer	129	5,5	8,3	9,0	12,8	18,8

Vekst fra 2009 til 2018

Sakskostnader	254	14 %	61 %	46 %	62 %	51 %
Tvistesum	254	-56 %	-12 %	-24 %	-21 %	-23 %
Saksbehandlingstid	254	-6 %	19 %	61 %	21 %	27 %
Møtetimer	254	-15 %	28 %	20 %	31 %	-1 %

7.2 Utvikling i lagmannsrettene og Høyesterett

7.2.1 Metode

Metoden er nærmere beskrevet i vedlegget «Undersøkelse av tilkjente sakskostnader i lagmannsrettene og Høyesterett». Beløpene er fortsatt oppgitt i tusen 2019-kroner, og forkortelsene i tabellhodene betyr det samme som i tabellene i punkt 8.1.2 ovenfor.

7.2.2 Resultater

7.2.2.1 Agder lagmannsrett

2007	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	25	118	56	83	98	151	259
Saksbehandlingstid	25	163	75	115	145	190	369
Møtetimer	25	11	4	8	10	13	19

2017	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	27	154	124	85	111	159	622
Saksbehandlingstid	27	283	100	216	266	363	508
Møtetimer	27	13	6	9	12	19	25

Vekst fra 2007 til 2017	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	52	31 %	121 %	2 %	13 %	5 %	140 %
Saksbehandlingstid	52	74 %	33 %	88 %	83 %	91 %	38 %
Møtetimer	52	18 %	50 %	13 %	20 %	46 %	32 %

7.2.2.2 Borgarting lagmannsrett

2007	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	25	118	79	69	96	162	359
Saksbehandlingstid	25	433	130	401	415	435	790
Møtetimer	25	11	5	7	10	14	23

2017	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	29	409	828	111	198	333	4478
Saksbehandlingstid	29	361	126	351	373	393	797
Møtetimer	29	16	22	7	13	16	128

Vekst fra 2007 til 2017	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	54	247 %	948 %	61 %	106 %	106 %	1147 %
Saksbehandlingstid	54	-17 %	-3 %	-12 %	-10 %	-10 %	1 %
Møtetimer	54	45 %	340 %	0 %	30 %	14 %	457 %

7.2.2.3 Eidsivating lagmannsrett

2007	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	26	130	122	61	95	119	523
Saksbehandlingstid	26	192	93	117	185	240	372
Møtetimer	26	12	5	7	11	14	25

2017

Sakskostnader	24	277	467	111	163	284	2426
Saksbehandlingstid	24	275	77	222	266	320	475
Møtetimer	24	15	12	8	12	17	64

Vekst fra 2007 til 2017

Sakskostnader	50	113 %	283 %	82 %	72 %	139 %	364 %
Saksbehandlingstid	50	43 %	-17 %	90 %	44 %	33 %	28 %
Møtetimer	50	25 %	140 %	14 %	9 %	21 %	156 %

7.2.2.4 Frostating lagmannsrett

2007	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	26	121	112	61	91	143	596
Saksbehandlingstid	26	174	67	127	161	196	334
Møtetimer	26	11	7	7	10	14	36

2017

Sakskostnader	30	191	175	107	148	208	998
Saksbehandlingstid	30	249	217	149	203	273	1300
Møtetimer	30	14	11	9	11	14	62

Vekst fra 2007 til 2017

Sakskostnader	56	58 %	56 %	75 %	63 %	45 %	67 %
Saksbehandlingstid	56	43 %	224 %	17 %	26 %	39 %	289 %
Møtetimer	56	27 %	57 %	29 %	10 %	0 %	72 %

7.2.2.5 Gulating lagmannsrett

2007	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	27	261	645	56	113	204	3431
Saksbehandlingstid	27	318	215	185	245	373	978
Møtetimer	27	15	17	6	11	14	84

2017

Sakskostnader	26	181	86	112	187	232	437
Saksbehandlingstid	26	273	81	227	262	328	452
Møtetimer	26	11	3	10	11	13	18

Vekst fra 2007 til 2017

Sakskostnader	53	-31 %	-87 %	100 %	65 %	14 %	-87 %
Saksbehandlingstid	53	-14 %	-62 %	23 %	7 %	-12 %	-54 %
Møtetimer	53	-27 %	-82 %	67 %	0 %	-7 %	-79 %

7.2.2.6 Hålogaland lagmannsrett

2007	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	27	120	113	52	75	151	547
Saksbehandlingstid	27	165	58	126	143	197	364
Møtetimer	27	12	5	7	12	15	23

2017

Sakskostnader	30	374	541	120	185	298	2631
Saksbehandlingstid	30	206	81	142	197	231	461
Møtetimer	30	17	12	10	11	21	62

Vekst fra 2007 til 2017

Sakskostnader	57	212 %	379 %	131 %	147 %	97 %	381 %
Saksbehandlingstid	57	25 %	40 %	13 %	38 %	17 %	27 %
Møtetimer	57	42 %	140 %	43 %	-8 %	40 %	170 %

7.2.2.7 Utvikling i Høyesterett

2007	År	Obs.	Gj.snitt	SD	p25	p50	p75	p99
Sakskostnader	2007	37	217	184	117	180	230	916
Sakskostnader	2017	41	392	323	165	329	448	1460
Vekst	2007–2017	78	81 %	76 %	41 %	83 %	95 %	59 %

7.3 Evaluering av tvisteloven

Et av målene med tvisteloven som trådte i kraft 1. januar 2008, var at nivået på tilkjente sakskostnader skulle reduseres. Under behandlingen av loven ba Stortinget regjeringen om å evaluere loven i løpet av tre år etter ikrafttredelsen. Justis- og beredskapsdepartementet evaluerte loven i 2013.¹¹ Evalueringen omhandlet en rekke spørsmål, blant annet saksbehandlingstid og kvalitet. I evalueringen ble det også sett på sakskostnader.

Evalueringen av sakskostnader tok utgangspunkt i en utvalgsundersøkelse. Den bestod av 156 dommer avsagt i tingrettene i 2006–2007 samt 180 dommer fra perioden 2009–2011. Resultatene fra utvalgsundersøkelsen indikerte at det gjennomsnittlige nivået på sakskostnadene var 33 prosent lavere etter at tvisteloven trådte i kraft.¹²

En ulempe med utvalgsundersøkelser er at bare en liten del av studieområdet kartlegges, og det vil da alltid være en viss usikkerhet knyttet til resultater. Selv om en trekker et tilfeldig utvalg, kan en aldri være helt sikker på at utvalget er representativt for populasjonen. Dette usikkerhetsmomentet vurderes typisk med statistiske signifikanstester. Hensikten med å foreta slike tester er å undersøke om resultatet i utvalgsundersøkelsen kan generaliseres til populasjonen. På den måten vil en avklare om de forskjellene er finner, er så små at de hadde kunnet være å forvente selv når en trekker fra en populasjon uten forskjeller, eller om forskjellene er såpass store at det er en høy sannsynlighet for at de faktisk avslører sanne underliggende forskjeller. Populasjonen er i dette tilfellet alle tvistesaker som er behandlet etter allmennprosess. Justis- og beredskapsdepartementet foretok en statistisk test og fant at resultatet i utvalgsundersøkelsen var statistisk signifikant. På bakgrunn av testresultatet konkluderte departementet med at resultatet i utvalgsundersøkelsen kunne generaliseres til populasjonen, og at tvisteloven dermed hadde hatt ønsket effekt. Sagt annerledes skulle testen avsløre om forskjellen mellom kostnadene i de to utvalgene var så stor at det var sannsynlig at de to populasjonene som utvalgene var trukket fra, faktisk var forskjellige. I slike tester er det viktig å vite hva slags fordelinger man har med å gjøre. For eksempel er normalfordelingen en fordeling som er enkel å ha med å gjøre fordi den er symmetrisk rundt forventningsverdien. Imidlertid finnes det mange andre fordelinger som naturlige og sosiale fenomener fordeler seg etter, og mange av dem er asymmetriske.

Den statistiske testen departementet brukte, legger til grunn at sakskostnader er en normalfordelt variabel.¹³ Kartleggingen som Domstolkommisjonen har gjennomført, og som er fullstendig for årene 2009 og 2018, viser imidlertid at fordelingen av sakskostnadene som tilkjennes, er svært høyreskjev. Statistiske tester viser at sakskostnader ikke er en normalfordelt variabel.¹⁴ Enkelt sagt innebærer dette at det tilkjennes sakskostnader med et lavere beløp enn gjennomsnittet i en disproportjonalt stor andel av sakene, mens det i en mindre andel saker blir tilkjent sakskostnader som er betydelig høyere enn gjennomsnittet. En mindre andel saker med høye sakskostnader trekker med andre ord gjennomsnittsverdien opp. Fordelingen for 2009 og 2018 er vist i figuren nedenfor. Figuren inkluderer alle saker til og med 95. prosentil.

Selv om dataene Domstolkommisjonen har innhentet, ikke er fra de samme årene som dommene i departementets undersøkelse, er det lite sannsynlig at fordelingen har endret seg

---

¹¹ Justis- og beredskapsdepartementet. *Evaluering av tvisteloven* (2013).

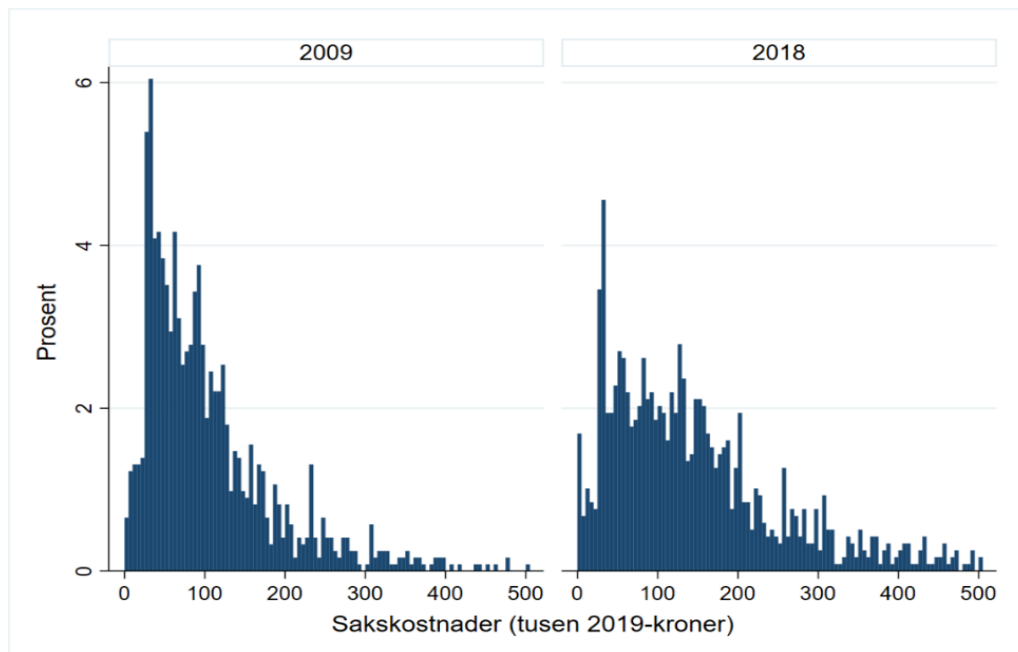
¹² Justis- og beredskapsdepartementet. *Evaluering av tvisteloven* (2013). Vedlegg B: Sakskostnadsanalysen.

¹³ T-test for uavhengige utvalg med ulike standardavvik (*Welchs t-test*).

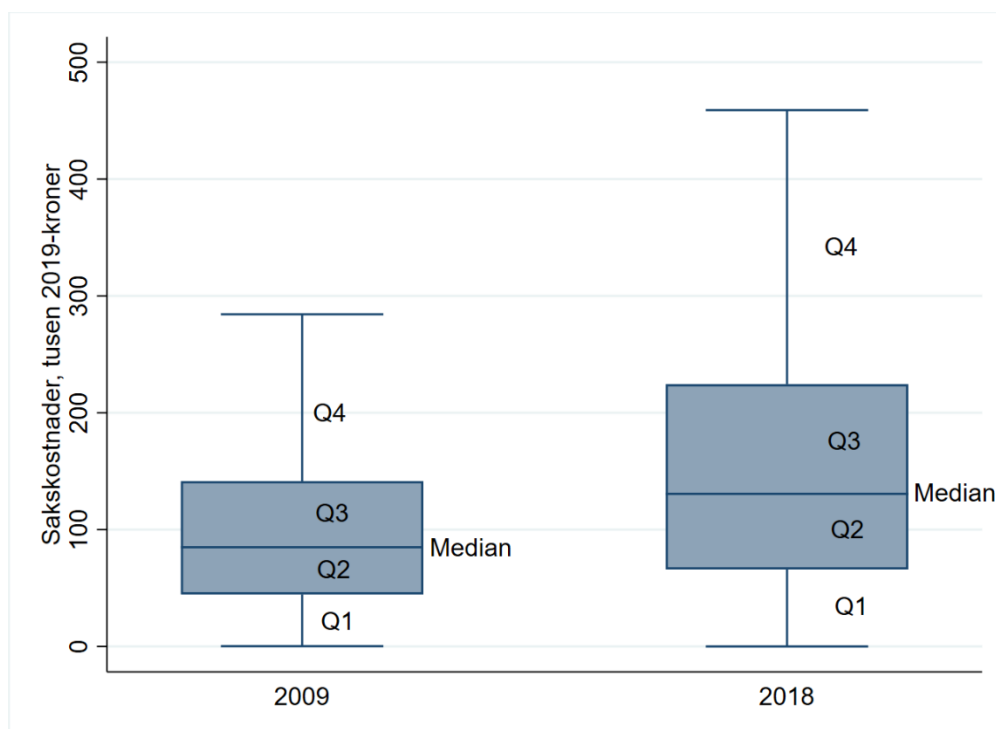
¹⁴ Både en Shapiro–Wilk-test og en Shapiro–Francia-test gir grunnlag til å forkaste en nullhypotesen om at sakskostnader er normalfordelt.

drastisk i løpet av den relativt korte tidsperioden. Det er med andre ord stor sannsynlighet for at sakskostnadene ikke var normalfordelt verken i 2006–2007 eller i 2009–2011 som lagt til grunn i testen departementet foretok. Om tvisteloven hadde effekt for sakskostnadene de første årene etter vedtakelsen av loven, kan derfor ikke anses avklart ved undersøkelsen.

Figur 6 Histogram av sakskostnader i 2009 og 2018. Til og med 95. prosentil

Figur 7 Boksploot av sakskostnader i 2009 og 2018. Kvartiler og median

8 Kartlegging av rettsområder

8.1 Tvistesaksanalyse

En stor andel av tvistesakene som tingrettene behandler, klassifiseres under sakstypen «alminnelige tvistesaker» i domstolenes saksbehandlingssystem. Ettersom sakstypen er svært bred og kan omhandle forskjellige typer tvister, har Domstolkommisjonen kartlagt rettsområdet til den enkelte sak. Formålet med kartleggingen er å få oversikt over hvilke rettsområder norske tingretter hovedsakelig jobber med. Analysen er gjennomført av studentene Marie Legernes Teigen og Karin Johanne Nordby i samarbeid med kommisjonens sekretariat.

Alminnelige tvistesaker omfatter alle sivile saker, foruten stillingsvernsaker, saker etter barneloven, saker om midlertidig sikring og saker om overprøving av tvangsvedtak etter tvisteloven kapittel 36. Datagrunnlaget i kartleggingen består av 18 868 alminnelige tvistesaker ført for norske tingretter i perioden 2016–2018. Sakene er klassifisert manuelt på bakgrunn av oppførte krav og lovhenvvisninger i domstolenes saksbehandlingssystem.

Det har ikke latt seg gjøre å foreta en helt presis kategorisering av sakene som inngår i kartleggingen. Dette skyldes for det første at det tidvis er uklare og vanskelige grensedragninger mellom de spesifikke kategoriene. For det andre kan det være flere krav i en sak, og disse kan i enkelte tilfeller tilhøre ulike rettsområder. For det tredje er det noen saker som ikke lar seg kategorisere. Dette skyldes at presisjonsnivået på lovhenvvisningene og kravene i saken ikke gir tilstrekkelig med informasjon om hva saken handler om. Totalt sett gir likevel kartleggingen en representativ oversikt over hvilke rettsområder tingrettene befatter seg med.

8.2 Kategorisering av offentligrettslige og privatrettslige tvister

Tabellen nedenfor gir en oversikt over hvilke rettsområder som inngår i den enkelte kategori.

Tabell 14 Alminnelige tvistesaker. Rettsområder kategorisert etter offentlige og privatrettslige tvister

Kategori	Rettsområder
Offentlig rett	Forvaltningsrett Sjørett Barnesaker Reindrifftsrett og samerett
Privat rett	Eiendomsrett Kontraktsrett Erstatnings- og forsikringsrett Pengekrav Familie- og arverett Arbeidsrett Selskapsrett Konkurs, gjeld og pant Markedsrett Voldgift Personrett
Uklassifisert	Uklassifisert

Tabellen nedenfor viser hvordan sakstypene i Lovisa (sivile) er kategorisert som henholdsvis offentligrettslig og privatrettslig.

Tabell 15 Klassifisering av offentligrettslige og privatrettslige tvister

Sakstype	Kategori
Alminnelige tvistesaker	Se tabell 14
Andre rettergangsskritt	Ikke klassifiserbar
Anke over forlikrådets avgjørelser	Privat
Arbeidsrett – privat og offentlig arbeids- og tjenesteforhold	Privat
Arbeidstvist	Ikke klassifiserbar
Arrest	Privat
Bevisopptak	Ikke klassifiserbar
Endring, forlengelse eller opphevelse av arrest	Privat
Endring, forlengelse eller opphevelse av midlertidig forføyning	Ikke klassifiserbar
Etterfølgende muntlig forhandling av arrest	Privat
Etterfølgende muntlig forhandling av midlertidig forføyning	Ikke klassifiserbar
Fratakelse av rettslig handleevne etter vergemålsloven kap. 9	Offentlig
Gjenåpning	Ikke klassifiserbar
Midlertidig forføyning	Ikke klassifiserbar
Mortifikasjon	Privat
Odelssaker	Privat
Overprøving ved tvangsvedtak (tvisteloven kap. 36)	Offentlig
Sak etter barneloven	Privat
Sak etter ekteskapsloven	Privat
Sjøloven, begrensningssøksmål og fellehavari	Privat
Skiftesak i søksmåls former	Privat
Slektskapssak	Privat
Tilbakelevering av barn til utlandet	Privat
Tvangssak i søksmåls former	Privat
Tvist i bo uten søksmåls former	Privat

9 Kategorisering av saker og oppgaver

Tabellen nedenfor viser hvordan sakstyper er kategorisert etter dømmende og ikke-dømmende oppgaver. Kolonnen «Antall saker» angir det totale antallet saker tingrettene har behandlet i perioden 2008–2018.

Tabell 16 Dømmende og ikke-dømmende oppgaver i tingrettene

Sakstype	Antall saker	Saksfelt	Type oppgave
Meddommersaker	184 038	Straffesaker	Dømmende
Tvistesaker	196 293	Tvistesaker	Dømmende
Skjønnsaker	8029	Tvistesaker	Dømmende
Fravikelsessaker	6185	Konkurs- og namssaker	Ikke-dømmende
Tvangssalgssaker	237 041	Konkurs- og namssaker	Ikke-dømmende
Forvaltningssaker (dødsfallsbehandling)	505 885	Samliv og dødsfall	Ikke-dømmende
Testamentoppbevaring	157 290	Samliv og dødsfall	Ikke-dømmende
Gjeldsordningssaker	19 091	Konkurs- og namssaker	Ikke-dømmende og dømmende
Konkurssaker	131 266	Konkurs- og namssaker	Ikke-dømmende og dømmende
Tvangsoppløsning	2756	Konkurs- og namssaker	Ikke-dømmende og dømmende
Namssaker	23 091	Konkurs- og namssaker	Ikke-dømmende og dømmende
Dødsbo	18 723	Samliv og dødsfall	Ikke-dømmende og dømmende
Felleseieskifte	4605	Samliv og dødsfall	Ikke-dømmende og dømmende
Enedommersaker, ekskl. fengslinger	418 032	Straffesaker	Ikke-dømmende og dømmende
Fengslinger	135 917	Straffesaker	Ikke-dømmende og dømmende
Vergeoppnevning	34 584	Utgåtte oppgaver	Ikke-dømmende og dømmende
Vigslar og partnerskap	86 485	Utgåtte oppgaver	Ikke-dømmende og dømmende

10 Deskriptiv statistikk

10.1 Fordeling av tvistesum i tingrettene

Tabell 15 Saker med tvistesum på 1 million 2019-kroner eller mer. 2008–2018

Tingrett	Tvistesum totalt (tusen 2019-kroner)	Antall saker	Andel saker†	Andel av tvistesum‡
Oslo	118 900 000	4923	26,95 %	46,79 %
Bergen	16 888 400	1572	8,61 %	6,64 %
Asker og Bærum	15 968 074	1091	5,97 %	6,28 %
Stavanger	23 276 916	934	5,11 %	9,15 %
Sør-Trøndelag	5 237 269	841	4,60 %	2,06 %
Vestfold	3 698 735	683	3,74 %	1,45 %
Kristiansand	5 112 031	595	3,26 %	2,01 %
Drammen	4 992 869	490	2,68 %	1,96 %
Nedre Romerike	5 227 166	440	2,41 %	2,05 %
Jæren	3 999 750	429	2,35 %	1,48 %
Nord-Troms	3 775 874	429	2,35 %	1,57 %
Follo	3 066 163	377	2,06 %	1,21 %
Sunnmøre	2 793 068	357	1,95 %	1,10 %
Nedre Telemark	2 680 149	321	1,76 %	1,05 %
Haugaland	1 381 987	282	1,54 %	0,54 %
Kongsberg og Eiker	1 154 246	257	1,41 %	0,45 %
Aust-Agder	3 482 359	249	1,36 %	1,37 %
Salten	1 993 756	237	1,30 %	0,78 %
Sogn og Fjordane	1 615 700	223	1,22 %	0,64 %
Fredrikstad	2 767 112	212	1,16 %	1,09 %
Øvre Romerike	2 429 126	208	1,14 %	0,95 %
Inntrøndelag	732 229	185	1,01 %	0,29 %
Moss	801 792	174	0,95 %	0,32 %
Gjøvik	1 447 587	159	0,87 %	0,57 %
Hedmarken	1 655 105	157	0,86 %	0,65 %
Sarpsborg	3 117 869	156	0,85 %	1,23 %
Nordmøre	607 593	153	0,84 %	0,24 %
Romsdal	974 584	138	0,76 %	0,38 %
Sunnhordland	783 961	99	0,54 %	0,31 %
Ringerike	354 142	89	0,49 %	0,11 %
Søre Sunnmøre	272 029	89	0,49 %	0,14 %
Ofoten	630 794	88	0,48 %	0,25 %

Lister	1 215 637	84	0,46 %	0,13 %
Heggen og Frøland	328 561	84	0,46 %	0,48 %
Namdal	589 046	81	0,44 %	0,13 %
Sør-Østerdal	342 255	81	0,44 %	0,23 %
Trondenes	783 530	76	0,42 %	0,31 %
Rana	2 255 402	74	0,41 %	0,89 %
Fosen	847 546	73	0,40 %	0,10 %
Sør-Gudbrandsdal	263 549	73	0,40 %	0,33 %
Dalane	313 338	70	0,38 %	0,10 %
Aust-Telemark	436 035	70	0,38 %	0,17 %
Senja	258 713	70	0,38 %	0,12 %
Alta	212 407	61	0,33 %	0,08 %
Hallingdal	286 990	61	0,33 %	0,11 %
Alstahaug	201 758	61	0,33 %	0,08 %
Vesterålen	310 556	60	0,33 %	0,12 %
Hammerfest	856 956	57	0,31 %	0,34 %
Halden	242 960	56	0,31 %	0,10 %
Glåmdal	449 637	56	0,31 %	0,18 %
Vest-Telemark	269 401	54	0,30 %	0,11 %
Lofoten	302 380	50	0,27 %	0,12 %
Øst-Finnmark	197 044	49	0,27 %	0,08 %
Hardanger	561 169	47	0,26 %	0,22 %
Nord-Østerdal	217 223	44	0,24 %	0,09 %
Nord-Gudbrandsdal	288 366	43	0,24 %	0,11 %
Valdres	155 599	41	0,22 %	0,06 %
Indre Finnmark	106 646	34	0,19 %	0,04 %
Brønnøy	172 642	20	0,11 %	0,07 %

† Andel av totalt antall saker med tvistesum på 1 million kroner eller mer som har blitt behandlet i tingrettene.

‡ Andel av total tvistesumsverdi i saker med tvistesum på 1 million kroner eller mer når en summerer over alle tingrettene.

Tabell 16 Saker med tvistesum på 5 millioner 2019-kroner eller mer. 2008–2018

Tingrett	Tvistesum totalt (tusen 2019-kroner)	Antall saker	Andel saker†	Andel av tvistesum‡
Oslo	111 800 000	1668	34,97 %	49,61 %
Bergen	14 435 385	404	8,47 %	6,40 %
Asker og Bærum	14 329 165	308	6,46 %	6,36 %
Stavanger	21 814 905	277	5,81 %	9,68 %
Sør-Trøndelag	3 900 544	197	4,13 %	1,73 %
Vestfold	2 519 791	145	3,04 %	1,12 %
Nedre Romerike	4 559 431	135	2,83 %	2,02 %
Nord-Troms	3 383 587	127	2,66 %	1,50 %
Kristiansand	4 083 995	117	2,45 %	1,81 %
Drammen	4 126 707	92	1,93 %	1,83 %
Jæren	3 032 178	88	1,84 %	1,35 %
Follo	2 433 852	83	1,74 %	1,08 %
Sunnmøre	2 198 723	80	1,68 %	0,98 %
Nedre Telemark	2 166 654	69	1,45 %	0,96 %
Aust-Agder	3 103 340	66	1,38 %	1,38 %
Salten	1 631 528	62	1,30 %	0,72 %
Kongsberg og Eiker	734 001	50	1,05 %	0,33 %
Haugaland	849 704	45	0,94 %	0,38 %
Øvre Romerike	2 068 568	44	0,92 %	0,92 %
Sogn og Fjordane	1 246 624	40	0,84 %	0,55 %
Hedmarken	1 399 980	38	0,80 %	0,62 %
Moss	526 269	38	0,80 %	0,23 %
Inntrøndelag	421 935	36	0,75 %	0,19 %
Fredrikstad	2 390 886	35	0,73 %	1,06 %
Romsdal	740 927	34	0,71 %	0,33 %
Sarpsborg	2 850 562	32	0,67 %	1,26 %
Nordmøre	334 166	27	0,57 %	0,15 %
Rana	196 311	22	0,46 %	0,95 %
Gjøvik	1 151 636	22	0,46 %	0,51 %
Sunnhordland	629 982	22	0,46 %	0,28 %
Lister	2 141 315	22	0,46 %	0,09 %
Heggen og Frøland	1 093 073	22	0,46 %	0,48 %
Sør-Gudbrandsdal	742 212	21	0,44 %	0,33 %
Trondenes	656 188	18	0,38 %	0,29 %
Søre Sunnmøre	206 422	17	0,36 %	0,09 %
Hallingdal	771 802	16	0,34 %	0,08 %

Namdal	221 869	16	0,34 %	0,09 %
Sør-Østerdal	212 811	16	0,34 %	0,20 %
Hammerfest	440 763	16	0,34 %	0,34 %
Vesterålen	184 885	16	0,34 %	0,10 %
Aust-Telemark	316 383	15	0,31 %	0,14 %
Senja	198 693	15	0,31 %	0,09 %
Hardanger	491 858	13	0,27 %	0,22 %
Alstahaug	123 021	13	0,27 %	0,05 %
Ofoten	477 088	12	0,25 %	0,21 %
Ringerike	114 032	12	0,25 %	0,05 %
Vest-Telemark	215 918	11	0,23 %	0,08 %
Dalane	187 557	11	0,23 %	0,05 %
Lofoten	123 361	11	0,23 %	0,10 %
Fosen	118 152	11	0,23 %	0,05 %
Glåmdal	353 861	11	0,23 %	0,16 %
Nord-Østerdal	148 395	10	0,21 %	0,07 %
Øst-Finnmark	102 121	10	0,21 %	0,05 %
Halden	139 239	8	0,17 %	0,06 %
Valdres	79 426	7	0,15 %	0,04 %
Alta	75 150	5	0,10 %	0,03 %
Nord-Gudbrandsdal	212 604	5	0,10 %	0,09 %
Indre Finnmark	47 399	4	0,08 %	0,02 %
Brønnøy	133 390	3	0,06 %	0,06 %

† Andel av totalt antall saker med tvistesum på 5 millioner kroner eller mer som har blitt behandlet i tingrettene.

‡ Andel av total tvistesumsværdi i saker med tvistesum på 5 millioner kroner eller mer når en summerer over alle tingrettene.

Tabell 17 Saker med tvistesum på 10 millioner 2019–kroner eller mer. 2008–2018

Tingrett	Tvistesum totalt (tusen 2019-kroner)	Antall saker	Andel saker†	Andel av tvistesum‡
Oslo	107 284 150	1020	39,81 %	51,02 %
Bergen	13 095 090	204	7,96 %	6,22 %
Asker og Bærum	13 376 477	165	6,44 %	6,36 %
Stavanger	20 992 134	154	6,01 %	9,97 %
Sør-Trøndelag	3 216 007	97	3,79 %	1,53 %
Nedre Romerike	4 118 203	72	2,81 %	1,96 %
Nord-Troms	2 989 116	70	2,73 %	1,42 %
Vestfold	2 022 986	69	2,69 %	0,96 %
Kristiansand	3 709 792	61	2,38 %	1,76 %
Drammen	3 806 864	44	1,72 %	1,81 %
Sunnmøre	1 922 531	40	1,56 %	0,91 %
Nedre Telemark	1 943 153	36	1,41 %	0,92 %
Follo	2 662 186	31	1,21 %	0,98 %
Jæren	2 067 135	31	1,21 %	1,27 %
Salten	1 430 078	30	1,17 %	0,68 %
Øvre Romerike	1 959 848	28	1,09 %	0,93 %
Kongsberg og Eiker	576 396	26	1,01 %	0,27 %
Aust-Agder	2 835 619	25	0,98 %	1,35 %
Hedmarken	1 305 072	23	0,90 %	0,62 %
Sogn og Fjordane	1 122 526	20	0,78 %	0,53 %
Sarpsborg	389 799	18	0,70 %	1,31 %
Moss	2 757 229	18	0,70 %	0,19 %
Heggen og Frøland	1 057 748	17	0,66 %	0,50 %
Sunnhordland	587 684	16	0,62 %	0,28 %
Haugaland	655 666	16	0,62 %	0,31 %
Rana	2 085 871	14	0,55 %	0,99 %
Inntrøndelag	595 177	12	0,47 %	0,12 %
Nordmøre	228 460	12	0,47 %	0,11 %
Sør-Gudbrandsdal	606 924	12	0,47 %	0,32 %
Romsdal	681 061	12	0,47 %	0,28 %
Trondenes	261 045	12	0,47 %	0,29 %
Gjøvik	1 087 263	12	0,47 %	0,52 %
Fredrikstad	2 229 376	11	0,43 %	1,06 %
Hardanger	468 890	10	0,39 %	0,22 %
Hallingdal	131 068	9	0,35 %	0,06 %
Aust-Telemark	269 048	8	0,31 %	0,13 %

Namdal	155 246	8	0,31 %	0,07 %
Sør-Østerdal	388 409	8	0,31 %	0,18 %
Hammerfest	148 166	7	0,27 %	0,34 %
Søre Sunnmøre	138 211	7	0,27 %	0,07 %
Senja	706 719	7	0,27 %	0,07 %
Vesterålen	153 713	7	0,27 %	0,07 %
Lister	91 569	6	0,23 %	0,04 %
Glåmdal	317 550	6	0,23 %	0,15 %
Fosen	433 079	5	0,20 %	0,04 %
Ofoten	77 498	5	0,20 %	0,21 %
Alstahaug	61 179	4	0,16 %	0,03 %
Øst-Finnmark	72 059	4	0,16 %	0,03 %
Vest-Telemark	63 574	4	0,16 %	0,07 %
Lofoten	99 466	4	0,16 %	0,08 %
Dalane	165 208	4	0,16 %	0,03 %
Nord-Østerdal	140 795	4	0,16 %	0,05 %
Ringerike	58 490	3	0,12 %	0,02 %
Alta	51 785	3	0,12 %	0,03 %
Brønnøy	133 390	3	0,12 %	0,06 %
Halden	105 820	3	0,12 %	0,05 %
Valdres	45 212	2	0,08 %	0,02 %
Indre Finnmark	36 020	2	0,08 %	0,02 %
Nord-Gudbrandsdal	183 032	1	0,04 %	0,09 %

† Andel av totalt antall saker med tvistesum på 10 millioner kroner eller mer som har blitt behandlet i tingrettene.

‡ Andel av total tvistesumsværdi i saker med tvistesum på 10 millioner kroner eller mer når en summerer over alle tingrettene.

10.2 Ankefrekvenser

10.2.1 Dommere og dommerfullmektiger

Tabell 18 Ankefrekvenser for dommere og dommerfullmektiger. Saker avgjort i tingretten i perioden 2009–2018. Anke over dom og kjennelser. Utvalgte sakstyper

Sakstype	Dommere	Dommerfullmektiger
Alminnelige skjønnssaker	26 %	26 %
Alminnelige tvistesaker	20 %	20 %
Barnevern og tvungent psykisk helsevern	25 %	28 %
Straff, under 6 års strafferamme	23 %	21 %
Alminnelig tvistesak	20 %	19 %
Fengslinger	19,5 %	19,6 %
Saker etter ekteskapsloven	14 %	17 %
Saker etter barneloven	13 %	15 %
Arbeidsrett	10 %	14 %
Enedommersaker, ekskl. fengslinger	4,1 %	5,3 %

Tabell 19 Ankefrekvenser for dommere og dommerfullmektiger i alminnelige tvistesaker. Anke over dom og kjennelser i 2018. Etter rettsområde

Sakstype	Dommere	Dommerfullmektiger
Forvaltningsrett	38 %	41 %
Selskapsrett	28 %	30 %
Erstatnings- og forsikringsrett	24 %	25 %
Entreprise-, kontrakts- og arbeidsrett	19 %	21 %
Familie- og arverett	18 %	17 %
Eiendomsrett	16 %	18 %
Pengekrav	15 %	14 %
Forbrukerrett	13 %	15 %

10.2.2 Utviklingstrekk, 2009–2018

Tabell 20 Ankefrekvenser i sivile saker. Anke over dom og kjennelser

År	Alminnelige skjønnsaker	Alminnelig tvistesak	Arbeidsrett	Barnevern og tvungent psykisk helsevern	Saker etter barneloven	Saker etter ekteskapsloven
2009	31 %	16 %	6 %	19 %	11 %	10 %
2010	16 %	20 %	12 %	22 %	14 %	16 %
2011	21 %	20 %	13 %	26 %	13 %	21 %
2012	32 %	20 %	12 %	24 %	14 %	11 %
2013	26 %	20 %	9 %	23 %	14 %	13 %
2014	28 %	21 %	10 %	26 %	14 %	13 %
2015	24 %	21 %	10 %	26 %	15 %	21 %
2016	30 %	20 %	11 %	27 %	14 %	12 %
2017	27 %	19 %	10 %	27 %	13 %	18 %
2018	28 %	20 %	11 %	28 %	12 %	10 %

Tabell 21 Ankefrekvenser i sivile saker avgjort ved dom. Anke over kjennelser og dom

	Alminnelig tvistesak	Arbeidsrett	Barnevern og tvungent psykisk helsevern	Saker etter barneloven	Saker etter ekteskapsloven
2009	38 %	32 %	34 %	44 %	28 %
2010	44 %	46 %	34 %	51 %	39 %
2011	42 %	51 %	40 %	45 %	52 %
2012	43 %	45 %	38 %	45 %	30 %
2013	43 %	45 %	39 %	45 %	31 %
2014	45 %	44 %	41 %	44 %	36 %
2015	44 %	50 %	43 %	43 %	50 %
2016	44 %	53 %	45 %	41 %	42 %
2017	44 %	48 %	47 %	35 %	44 %
2018	45 %	51 %	48 %	32 %	35 %

Tabell 22 Ankefrekvenser i straffesaker. Anke over kjennelser og dom

	Enedommersaker, ekskl. fengslinger	Fengslinger	Straff, under 6 års strafferamme	Straff, strafferamme på 6 år eller mer
2009	5 %	22 %	23 %	59 %
2010	5 %	19 %	23 %	62 %
2011	5 %	20 %	23 %	61 %
2012	5 %	20 %	23 %	60 %
2013	5 %	19 %	23 %	59 %
2014	5 %	19 %	22 %	61 %
2015	5 %	19 %	23 %	58 %
2016	4 %	18 %	23 %	60 %
2017	4 %	19 %	23 %	59 %
2018	4 %	20 %	23 %	60 %

10.2.3 Straffesaker i tingrettene

Tabell 23 Innkomne straffesaker til tingrettene. Tusen saker

	Enedommersaker		Meddommersaker	
	Ikke fengsling	Fengsling	Strafferamme over 6 år	Strafferamme under 6 år
2010	34,7	12,7	0,8	15,2
2012	36	12,9	0,7	14,6
2014	39,3	14,2	0,8	13,9
2016	42,3	13,2	0,8	14,8
2018	41,3	11,0	0,9	12,7

Tabell 24 Fordeling av innkomne enedommersaker etter sakstype. Eksklusiv fengslinger

	2010	2014	2018
Andre krav og klager	2 %	2 %	2 %
Beslag og inndragning av førerkort	10 %	8 %	9 %
Besøks- eller kontaktforbud	2 %	3 %	2 %
Fullbyrdelse av straff	1 %	1 %	1 %
Kommunikasjonskontroll	2 %	2 %	2 %
Oppnevning og skifte av forsvarer og bistandsadvokat	21 %	24 %	29 %
Ransaking, pågripelse og beslag	8 %	11 %	9 %
Tilståelsespådømmelse	45 %	41 %	39 %
Utleveringspålegg og utleveringssaker	1 %	1 %	1 %
Trukket	3 %	3 %	3 %
Ikke vilkår for pådømmelse	5 %	4 %	2 %

Tabell 25 Straffereaksjoner i tingrettene. Antall reaksjoner

	2002	2008	2015	2018
Alle typer reaksjoner	18 438	21 120	19 367	15 787
Bot ved dom	2104	2148	1678	1452
Samfunnsstraff	713	2764	1956	1735
Betinget fengsel	7145	6606	5615	4471
Ubetinget fengsel	8412	9555	10 037	8028
Særreaksjon eller annen type reaksjon	64	47	81	101

Tabell 26 Straffereaksjoner i tingrettene. Fordeling på årsbasis

	2002	2008	2015	2018
Bot ved dom	11 %	10 %	9 %	9 %
Samfunnsstraff	4 %	13 %	10 %	11 %
Betinget fengsel	39 %	32 %	29 %	28 %
Ubetinget fengsel	46 %	45 %	52 %	51 %
Særreaksjon eller annen type reaksjon	0,3 %	0,2 %	0,4 %	1 %

Tabell 27 Straffereaksjoner i tingrettene. Fordeling etter lovbruddstyper

	2002	2008	2015	2018
Eiendomstyveri	15 %	12 %	10 %	7 %
Annet vinningslovbrudd	13 %	13 %	12 %	11 %
Eiendomsskade	2 %	2 %	1 %	1 %
Vold og mishandling	15 %	17 %	17 %	18 %
Seksuallovbrudd	1 %	1 %	2 %	3 %
Rusmiddellovbrudd	37 %	34 %	40 %	41 %
Orden og integritet	5 %	6 %	7 %	6 %
Trafikkovertrjedelse	10 %	13 %	11 %	13 %
Annet lovbrudd	2 %	2 %	1 %	0 %

10.2.4 Tvistesaker i tingrettene

Tabell 28 Innkomne tvistesaker til tingrettene. Tusen saker

	2009	2012	2015	2018
Alminnelige tvistesaker	7,1	7,0	6,6	6,3
Barnevern og tvungent psykisk helsevern	0,9	1,4	1,7	1,4
Arbeidsrett	1,2	0,9	1,4	1,0
Barnelov	2,9	3,2	3,1	3,1
Mortifikasjon	1,3	1,1	1,2	0,4
Øvrige tvistesaker	2,0	1,9	1,9	2,1
Totalt	15,5	15,4	15,9	14,3

Tabell 29 Utviklingen i innkomne alminnelige tvistesaker. Etter partssammensetning. 2009 = 100

	Foretak saksøker foretak	Privatperson saksøker privatperson	Foretak saksøker privatperson	Privatperson saksøker foretak
2009	100	100	100	100
2010	104	102	99	100
2011	93	109	93	105
2012	89	97	88	106
2013	91	93	86	106
2014	95	94	89	108
2015	83	94	84	100
2016	87	88	76	103
2017	76	92	86	102
2018	77	90	81	98

Tabell 30 Avgjørelser i alminnelige tvistesaker

	2009	2012	2015	2018
Avvist eller nektet fremmet	4 %	5 %	5 %	5 %
Trukket	1 %	1 %	1 %	2 %
Andre kjennelser, saker uten registrerte timer	1 %	1 %	1 %	1 %
Hevet ved forlik etter rettsmekling	13 %	12 %	12 %	13 %
Hevet ved forlik	15 %	13 %	14 %	14 %
Hevet ved utenrettslig forlik	23 %	23 %	23 %	24 %
Dom	43 %	45 %	44 %	41 %

Tabell 31 Avgjørelser i arbeidsrettssaker

	2009	2012	2015	2018
Trukket	1 %	2 %	2 %	2 %
Andre kjennelser, saker uten registrerte timer	1 %	1 %	0 %	1 %
Hevet ved forlik etter rettsmekling	27 %	26 %	27 %	30 %
Hevet ved rettsforlik	10 %	11 %	9 %	10 %
Hevet ved utenrettslig forlik	40 %	38 %	44 %	38 %
Dom	21 %	22 %	18 %	19 %

Tabell 32 Avgjørelser i saker etter barneloven

	2009	2012	2015	2018
Trukket	2 %	2 %	2 %	2 %
Andre kjennelser, saker uten registrerte timer	2 %	2 %	2 %	2 %
Hevet ved rettsforlik	49 %	51 %	50 %	47 %
Hevet ved utenrettslig forlik	14 %	12 %	12 %	11 %
Dom	33 %	33 %	34 %	38 %

Tabell 33 Fordeling av alminnelige tvistesaker i 2018. Etter rettsområde

Rettsområde	Antall saker	Andel av alminnelige tvistesaker
Eiendomsrett	4470	23,7 %
Kontraktsrett	3823	20,3 %
Erstatnings- og forsikringsrett	2843	15,1 %
Pengekrav	2740	14,5 %
Forvaltningsrett	1296	6,9 %
Familie- og arverett	1053	5,6 %
Uklassifisert	927	4,9 %
Arbeidsrett	537	2,8 %
Selskapsrett	389	2,1 %
Prosessuelle krav	237	1,3 %
Konkurs, gjeld og pant	169	0,9 %
Markedsrett	159	0,8 %
Sjørett	100	0,5 %
Barnesaker	79	0,4 %
Voldgift	20	0,1 %
Reindrifftsrett/samerett	15	0,1 %
Personrett	7	0,04 %

10.3 Utvikling i tvistesum i alminnelige tvistesaker

Tabell 34 Tvistesum i alminnelige tvistesaker. Utvikling i median etter kvintil. 2018-kroner. 2009 = 100

	1. kvintil	2. kvintil	3. kvintil	4. kvintil	5. kvintil
2009	100	100	100	100	100
2010	86	98	108	102	108
2011	78	91	97	104	113
2012	88	92	106	111	115
2013	82	95	105	113	119
2014	72	91	97	111	111
2015	78	94	107	108	120
2016	84	93	100	105	117
2017	75	87	98	103	114
2018	83	84	95	100	122

Tabell 35 Tvistesum i alminnelige tvistesaker. Utvikling i median etter beløpsintervall. 2018-kroner. 2009 = 100

	Mindre enn 20.000	20.000– 125.000	125.001– 500.000	500.001– 1.000.000	1.000.001– 5.000.000	Mer enn 5.000.000
2009	100	100	100	100	100	100
2010	105	97	100	103	99	105
2011	107	100	97	100	98	102
2012	100	98	92	98	99	96
2013	108	93	89	91	96	94
2014	112	95	89	94	96	100
2015	102	90	83	90	91	103
2016	102	89	82	88	92	98
2017	98	89	83	85	90	100
2018	93	87	77	90	92	105